

RESEARCH ARTICLE/ARAŞTIRMA MAKALESİ

Covid-19 Krizinin Ulus Altı Yönetimlerin Mali Yapısı Üzerine Etkileri**

Effects Of The Covid-19 Crisis On The Fiscal Structure Of Subnational Governments

Mustafa TEKDERE*

ÖZ

Covid-19 virüsü farklı ve yeni varyantları ile 2020 yılının başından itibaren dünya gündemini meşgul etmeye devam etmektedir. Milyonlarca insanın ölmesine neden olan virüs, idari, siyasi, ekonomik, mali, sosyolojik ve psikolojik birçok yönden önemli etkiler meydana getirmiştir. Bu çalışmada ise Covid-19'un ulus altı yönetimlerin mali yapısı (gelir, harcama ve borçlanma) üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre kentsel veya kırsal bölge, başkent, metropol alanlar, küçük veya büyük belediyeler, coğrafi lokasyon, ekonomik aktivitelerin toplandığı yerler (sorumlulukların merkez-yerel dağılımı), yönetim yapısı, eşitleme ve dengelemeye yönelik yatay ve dikey mekanizmaların varlığı ve ulus altı yönetimlerin finansman yapısı gibi birçok faktöre bağlı olarak Covid-19'un, ulus altı yönetimlerde standart bir mali etki oluşturmadığı sonucuna varılmıştır. Bir diğer ifadeyle gelirlerin azalması ve giderlerin artmasına bağlı olarak oluşan "makas etkisi" her ülkede farklı derecelerde deneyimlenmiştir. Borçlanma konusunda ise özellikle mali durumu iyi olmayan ülkelerde borçlanma kurallarının gevşetildiği ve toplam borçların reel olarak arttığı bilgilerine erişilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Pandemi, Ulus altı yönetim, Yerel yönetim, Belediye

JEL Kodu: H50, H20, H70

*Doç. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Finans ve Bankacılık Bölümü
ORCID: 0000-0002-6570-8072

Corresponding author/Sorumlu yazar:

Mustafa TEKDERE

E-mail / E-posta:

mtkdere@erzincan.edu.tr

** Bu çalışma, 15-17 Eylül 2023 tarihlerinde Diyarbakır'da gerçekleştirilen Anadolu 13. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde özet bildiri olarak sunulan metnin geliştirilmiş ve güncellenmiş halidir.

DOI: 10.62844/jerf.22

Submitted / Başvuru

:30.04.2025

Accepted / Kabul

:16.09.2025

ABSTRACT

The Covid-19 virus has continued to occupy the world agenda with its different and new variants since the beginning of 2020. The virus, which caused the death of millions of people, has created significant effects in many administrative, political, economic, financial, sociological and psychological aspects. This study aims to examine the effects of Covid-19 on the fiscal structure (income, expenditure and borrowing) of subnational governments. Accordingly, it has been concluded that Covid-19 does not create a standard financial impact on subnational governments, depending on many factors such as urban or rural area, capital, metropolitan areas, small or large municipalities, geographical location, places where economic activities are concentrated (central-local distribution of responsibilities), management structure, the existence of horizontal and vertical mechanisms for equalization and balancing and the financing structure of subnational governments. In other words, the “scissor effect” that occurs due to the decrease in income and increase in expenditures has been experienced to different degrees in each country. Regarding borrowing, information has been obtained that borrowing rules have been relaxed and total debts have increased in real terms, especially in countries with poor financial conditions.

Keywords: Covid-19, Pandemic, Subnational government, Local government, Municipality

JEL Codes: H50, H20, H70

Giriş

Covid-19 virüsü 2019 yılının sonunda Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkmış ve kısa sürede Türkiye dahil, birçok ülkeye hızla yayılmıştır. Virüs nedeniyle 11 Mart 2020'de DSÖ¹ tarafından pandemi ilan edilmesi sonucunda, önce sağlık krizi olarak görülen olağanüstü durum, küresel ölçekte sosyo-ekonomik bir kriz formatına evrilmiştir. Bazı sektörlerde yaşanan kapanma durumu (faaliyetlerin durması) ile sosyal, kültürel, turistik ve ekonomik aktivitelerde görülen ciddi azalmalar, iktisadi bir durgunluk meydana getirmiş ve nihai aşamada işsizlik oranları kayda değer biçimde artış göstermiştir (Steytler, 2022: 1, Acar, 2020: 467-468, World Bank, 2022: 26, Baş ve Sur, 2023: 106, Özyer, 2021: 91, Shangguan vd., 2020: 1, McKibbin ve Fernando, 2023: 1).

Covid-19 virüsü hızla yayılarak neden olduğu ölümler, oluşturduğu korku ve panik ortamı, uygulanan sağlık tedbirleri (izolasyon, sosyal mesafe, maske zorunluluğu, hijyen kuralları, sağlıklı beslenmeye teşvik ve aşı), sosyal hareketlilik ve iletişim kanallarında yaşanan sınırlamalar, ekonomik aktivitelerde görülen durma ve azalmalar, işsizlik artışı, evden çalışma, karantina, uzaktan eğitim, kültürel ve turistik faaliyetlerin azalması gibi birçok yönden insan hayatını olumsuz etkileyen pandemik bir felakettir (Demir ve Ateş, 2023: 249). Virüs nedeniyle meydana gelen sağlık sorunları ile birlikte idari, sosyal, psikolojik, ticari, ekonomik ve mali birçok olumsuzlukla mücadelede en önemli görev ve sorumluluklar devlete düşmüştür.

¹ Dünya Sağlık Örgütü

Bu noktada merkezi yönetim ve taşra teşkilatları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, bazı özel girişimler ve bireyler, aldıkları karar ve önlemler vasıtasıyla virüs nedeni ile oluşan negatif etkileri minimize etmeye çalışmıştır.

Virüs ile mücadele sürecinde ekonomi içindeki kamu-özel sektör ağırlığı ile siyasi yapılanmaya göre değişen merkezi-ulus altı yönetim ağırlığı oldukça etkili bir faktör konumundadır. Nitekim merkezi yönetimin gelir ve sorumluluk açısından önemli fonksiyonlar üstlendiği ülkelerde, virüs ile mücadele görevi de büyük oranda merkezi düzeyde gerçekleşmektedir. Diğer yandan yerelleşmiş yapıya sahip ülkelerde ise virüs ile etkin biçimde mücadele vazifesi, başta eyaletler ve belediyeler olmak üzere ulus altı yönetimlere düşmüştür. Doğal olarak siyasal yapılanmanın etkili olduğu ilgili dağılım, virüs ile mücadele kapsamında söz konusu birimlerin gelir, gider ve borçlanma yapılarını (mali yapı) farklı derecelerde etkilemiştir.

Anlatılanlar çerçevesinde Covid-19 virüsünün ulus altı yönetimlerin² mali yapısı (gelir, gider ve borçlanma) üzerindeki etkilerini incelemeyi amaç edinen bu çalışmada, OECD ve UCLG liderliğindeki çok paydaşlı bir girişim olan Ulus Altı Yönetim Finansmanı ve Yatırımı Üzerine Dünya Gözlemevi (SNG-WOFI)'nin 2022 tarihli raporundan yararlanılmıştır. İlgili raporda gerçekleştirilen bölgelendirmeye³ göre 133 ülkeye ait “Country and Territory Profile” adı altındaki ülke profili incelemelerinin yalnızca Covid-19 virüsü ile ilgili kısımları esas alınarak, birtakım çıkarımlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın neticesinde birçok faktöre bağlı olarak Covid-19 virüsünün, ulusaltı yönetimlerde standart bir mali etki oluşturmadığı sonucuna varılmıştır. Çalışma, Covid-19 virüsünün ulus altı yönetimlerin mali yapısı üzerindeki etkilerini inceleme noktasında, en geniş kapsamlı örnekleme sahiptir. Dolayısıyla hem bölgesel hem de genel çerçevede birtakım mali sonuçlara ulaşabilme açısından ilgili bilimsel alana katkı sağlayacağı söylenebilir.

Covid-19 Krizi'nin Çok Yönlü Etkileri

Sağlık: Covid-19 virüsünün ilk etkisi, sağlık alanında ortaya çıkmıştır (Özyıldırım vd., 2021: 78-79). Milyonlarca insana bulaşarak yüksek ateş, öksürük, nefes darlığı, kas ve eklem ağrıları, tat ve koku kaybı gibi belirtiler gösteren virüs, daha ileri aşamada solunum ve organ yetmezliğine neden olarak, ölümlere sebebiyet vermiştir (Sağlık Bakanlığı, 2020: 13, URL-3). Nitekim DSÖ'nün son verilerine göre 24.04.2024 itibarıyla toplam 777.691.501 kişi virüse yakalanmış ve 7.093.267 kişi ise hayatını kaybetmiştir (URL-1). Ayrıca virüs, insanları belirli hijyen kurallarına göre hareket etmeye zorlamıştır. Bunlar; maske takma, mesafe, virüse yakalananların karantina

² OECD/UCLG (2022a: 146), OECD/UCLG (2019: 11-12), Tekdere ve Çadırcı (2022: 677)'ye göre; OECD – UCLG ortaklığı ile hazırlanan raporlarda geçen ve “ulus altı yönetim” olarak ifade edilen “subnational government” kavramı; “federal, yarı federal veya bölgesel yapıya sahip ülkelerdeki eyalet, bölgesel yönetim ve özerk/otonom topluluklar şeklindeki birimler ile hem üniter hem de federatif yapıya sahip ülkelerde yer alan il, ilçe, belediye, büyükşehir belediyesi, köy, kasaba, il özel idaresi, bölge, kentsel bölge, şehir, belediyeler arası iş birliği kuruluşları ve yerel kamu kuruluşları gibi yerel yönetim birimlerini kapsama almaktadır. Anlatılanlar kapsamında üniter yapıya sahip olan ülkelerde federatif ülkelere özgü eyalet vb. birimler bulunmadığı için söz konusu kavram doğrudan “yerel yönetim” kavramını karşılamaktadır. Ancak federal, yarı federal ve bölgesel yapıya sahip olan ülkelerde “ulus altı yönetim” kavramının, üniter yapıları olan ülkelerdeki yerel yönetimlere ilave olarak eyalet, bölgesel yönetim ve özerk topluluklar gibi birimleri de içine alarak daha geniş bir kapsamı temsil ettiğini ifade etmek gerekmektedir”.

³ Afrika, Asya-Pasifik, Avrasya, Avrupa, Latin Amerika ve Karayipler, Orta Doğu ve Batı Asya, Kuzey Amerika.

altına alınması (izolasyon), ellerin sıklıkla yıkanması ve dezenfektan kullanımı, öksürme ve hapşırma durumunda ağız kapatmak için elleri kullanmama, mendil ve maskeleri yere atmama, ev ve araçlarda temas edilen yüzeylerin dezenfeksiyonu, çamaşırların düzenli olarak yıkanması ve değiştirilmesi gibi birtakım kurallardır (URL-2, Işıklı, 2020: 4). Söz konusu kurallara bireysel ve devlet gözetiminde sağlanan uyumun amacı ise daha fazla insanın enfekte olmasını önleyerek hasta-vaka sayısını ve ölüm oranlarını azaltmaktır. Bağışıklık sisteminin mücadele etmede başarısız olduğu virüs konusunda, sağlıklı beslenme ve aşılanma gibi çalışmalarda oldukça önem arz etmiştir (Özyer, 2021: 92). İlk Covid-19 aşısının üretildiği günden itibaren 13.64 milyar doz aşı uygulanması, verilen önemin açık bir kanıtıdır (URL-1). Kapasite yetersizliği ve tam olarak karşılanamayan sağlık ihtiyaçlarına ilave olarak (Baş ve Sur, 2023: 107) virüsün ve uygulanan aşılarda gelecekte ortaya çıkaracağı muhtemel yan etkiler üzerine gerçekleşen tartışma ve kaygılarda, virüsün gündemden düşmediği dönemlerde zihinleri fazlasıyla meşgul etmiştir.

Psikolojik: Covid-19 virüsünün oluşturduğu genel sağlık sorunları ve ölüm vakaları ile birlikte izolasyon, mesafe, sokağa çıkma yasağı, işsizlik, evden çalışma, evden veya uzaktan eğitim ve hijyen kurallarına uyum sağlama gerekliliği gibi etkenler nedeniyle meydana gelen alışkanlık değişimi ve kaygı durumu, virüsün gelecekle ilgili oluşturduğu belirsizlik-risk algısı ile birleşince birçok psikolojik sorunun ortaya çıkmasına, mevcut sorunların nüks etmesine veya şiddetlenmesine neden olmuştur. Depresyon, akut ve travma sonrası stres bozukluğu, kaygı bozuklukları, obsesif kompulsif bozukluklar, sinirlilik hali, tahammülsüzlük, alkol ve teknoloji bağımlılığı ile uyku problemleri pandemi döneminde görülen psikolojik rahatsızlıkların başında gelmektedir. Virüse karşı kayıtsız olmak ve kadercilik de bir diğer psikolojik dışavurum olarak karşımıza çıkmaktadır (Yığman, 2022: 69-74, Demir ve Ateş, 2023: 245-250, Tükel, 2020: 618-622, Bekaroğlu ve Yılmaz, 2020: 575, Işıklı, 2020: 6).

Sosyal: Covid-19 salgını önlemek amacıyla alınan özellikle sosyal mesafe, karantina, online eğitim, çalışmaya ara verme ve evden çalışma gibi tedbirler hayatın doğal akışını bozarak; gelecekle ilgili ekonomik kaygılarda ve iş kaybı endişesinde yükseliş, aile içi anlaşmazlıklarda ve şiddet vakalarında artış, akrabalık ilişkilerinde azalma, sosyal ve fiziksel aktivitelerde düşüş, geleneksel ve dini ritüellerin yerine getirilememesi, teknoloji bağımlılığının artması, ebeveyn ve çocukların uzun süre bir arada bulunması nedeniyle oluşan etkiler ve ailelerin çocuklarının eğitimi açısından sorumluluklarının artması gibi durumlar nedeniyle, birtakım negatif sosyal-toplumsal sonuçlara sebebiyet vermiştir (Ünal, 2022: 48-54, Yığman, 2022: 75, Demir ve Ateş, 2023: 247, Özyıldırım vd., 2021: 83).

Ekonomik ve Ticari: Covid-19 virüsünün yayılmasını engellemek amacıyla alınan ve ithalat, ihracat, ulaşım, inşaat, otomotiv, eğlence endüstrisi, hizmet sektörü ve turizm dahil olmak üzere birçok ticari-ekonomik aktivitenin durması ve yavaşlatılması üzerine odaklanan önlemler; işsizliğe, üretim kayıplarına, firma gelirlerinin azalmasına, kişisel gelir ile milli gelirde daralmaya ve tedarik zincirinde bozulma gibi birçok olumsuz ekonomik etkiye ortam hazırlamıştır. Ayrıca ilgili

dönemde yaşanan panik alışverişleri, gıda ve hijyen başta olmak üzere bazı ürünlere ulaşılamamasına, stoklama ile daha yüksek fiyattan satma gibi arz-talep dengesini bozan davranışların artmasına sebebiyet vermiştir. Yabancı para birimleri ile menkul ve gayrimenkul varlıklara yatırım yaparak krizi fırsata çevirip kazanan kesimler olmakla birlikte, artan belirsizlik, enflasyon ve işsizlik ile gelir düzeyinde görülen daralma, yoksulları ve gelir düzeyi düşük diğer kesimleri, ilgili süreçte oldukça olumsuz etkilemiştir (World Bank, 2022: 26-33, OECD, 2020b: 3-4, Taymaz, 2020: 664, Eryüzlü, 2020: 13-14, Pınar, 2022: 225-226, Bakırtaş ve Ozan, 2021: 61, Ünüvar ve Aktaş, 2022: 137, Yıgman, 2022: 76, Tatar vd., 2022: 150-153, Demir ve Ateş, 2023: 252, Acar, 2020: 471-472).

İdari: Covid-19 virüsünün hızla yayılması ve devamında ilan edilen pandemi (küresel salgın) ile bazı önemli idari değişiklikler meydana gelmiştir. Öncelikle merkezi veya yerel birçok kamu idaresinin hizmet önceliğinde değişimler olmuştur. Sağlık ile hijyeni temel alan ve bağışıklık sistemini geliştirmeye yönelik hizmet değişimi süreç uzadıkça ekonomik, mali, sosyal, idari, psikolojik, eğitimsel ve kültürel hizmetlerle tamamlanmaya çalışılmıştır. Online hizmet sunumu ve hızlı dijitalleşme gerektiren ilgili dönemde, kısa vadeli birtakım hizmet aksamaları ve kusurları da meydana gelmiştir. Çünkü bir küresel salgın oluşacağını ve salgın nedeniyle kamusal hizmet sunum altyapısını hızla değiştirmek ve dijitalleştirmek gerektiğini (her ne kadar bu yönde teknolojik gelişmeyle beraber bir gelişim olsa da) kimse tahmin edememiştir. Ayrıca birçok ülkede kamu düzeni ve güvenliğini sağlamak için temel hak ve özgürlükleri sınırlandıran idari tedbirler alınmış (sokağa çıkma yasağı, karantina, toplu biçimde gerçekleştirilecek faaliyetlerin yasaklanması veya ertelenmesi vb.) ve söz konusu tedbirlere uyulduğunu denetleme adına idari birimlere ve kolluk kuvvetlerine birtakım sorumluluklar düşmüştür (Soysal, 2023: 87-88, Güler, 2020: 181, Marangoz ve Kırılı Özen, 2021: 65). Kamu ve özel sektörde çalışma koşullarını da değiştiren (evden çalışma, dönüşümlü çalışma vb.) pandemi süreci (Marangoz ve Kırılı Özen, 2021: 66, URL-4, Acar, 2020: 480), salgının çok yönlü maliyetlerini hafifletme noktasında iyi performans gösteremeyen kurumlar açısından da bir güven kaybı yaşanmasına neden olmuştur.

Siyasi: Covid-19 virüsünün neden olduğu olumsuz etkilerle mücadele (özellikle virüsün gündemden düşmediği ilk 2-3 yıllık dönemde⁴) her ülkede iktidar partilerinin başlıca görevi haline gelmiştir. Virüs ve devamında ilan edilen pandemi, hükümetleri sadece sağlık odaklı çözüm önerileri sunmak yerine, olumsuz etkileri minimize edecek çok yönlü politikalar uygulamak zorunda bırakmıştır. Uygulanan politikalar neticesinde alınan pozitif sonuçlar hükümetlerin başarısını pekiştirirken, negatif sonuçlar yönetimdeki hükümetlere olan siyasi desteğin zayıflamasına, bir diğer ifadeyle “oy kaybına” neden olabilmektedir⁵. Yine kamuoyu ile bilgi paylaşılmaması, tutarsız açıklamalar ve çelişkili bilgiler, sorumlu kurumlara olan güven kaybına artırarak, siyasi başarısızlıklara ortam hazırlayabilmektedir. Bu noktada başarılı politika uygulamalarının ve tedbirlerin güveni artırdığı, artan güvenin ise Covid-19 ile mücadele sürecinde kurallara uymayı pozitif yönde

4 Mayıs 2023'te DSÖ tarafından Covid-19 virüsü ile ilgili “küresel acil durumun sonlandığı” kararı alınmıştır (URL-5).

5 Virüs ile mücadele dışında da belirleyiciler olduğu unutulmamalıdır.

etkilediği ifade edilebilir (Yıldırım ve Akbaş, 2023: 508-509, Tresbesch vd., 2020).

Yine sağlığa yönelik önlemler ile ekonomik önlemler arasında bir değiş-tokuş olduğu ve kısa vadeli ekonomik önlemler yerine, sağlığa yönelik önlemlere önem veren hükümetlerin siyasi destek kazandığını belirtmek mümkündür (Tresbesch vd., 2020).

Mali: Covid-19 virüsünün mali etkisini genel olarak; bütçe içi harcama bileşiminin değişimi (toplam harcama miktarının değişmemesi; savunma, eğitim, dinlenme, kültür, genel kamu hizmetleri vb. alanlara yönelik kaynakların azaltılıp, sağlık ve sosyal güvenlik gibi öncelikli alanlara kaynak transferi yapılması), hem sağlık özelinde harcama artışı hem de sosyal, ekonomik ve mali destek paketleri nedeniyle kamu giderlerinin artması, turistik, ekonomik ve ticari aktivitelerin durması veya yavaşlaması sebebiyle kamu gelirlerinin azalışı (muafiyet, istisna, indirim ve teşvik amaçlı tahsilinden feragat edilen veya ertelenen kamu gelirleri de dahil), anlatılan sürecin doğal bir sonucu olarak bütçe açığı ve ilgili açığın kapatılması ile ortaya çıkan her türlü olağanüstü harcamanın finansmanı için (iç ve dış) borçlanma miktarlarında yaşanan artış şeklinde, özetlemek mümkündür (OECD, 2020a: 5, Rakıcı ve Aktuğ, 2021: 168-171, Kocagöz ve Gencel, 2023: 199, Çelik, 2022: 24, Güner, 2021: 85-88). Ancak belirtilen genel etki trendinin; ülkelerin krizlere hazır bulunma düzeylerine, alınan önlemlerin ağırlığına, krizin ülkedeki seyrine, ekonominin dayanıklılığı ile yapısına ve zamana göre değiştiğini, her ülkede sürecin ifade edildiği şekilde yaşanmayacağını da söylemek gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle, ülkelerin kendine özgü koşullarına bağlı olarak farklı bir mali deneyimin olacağı ve standart bir mali etki oluşmayacağı ifade edilebilir. Ayrıca söz konusu mali etki eğiliminin, krizlerle mücadelede aktif rol alan kamu idari birimleri (merkezi ve ulus altı yönetimler) açısından da değişeceği belirtilmelidir. Özetle, bir ülkede kamusal hizmet sorumluluğu büyük ölçüde merkezi yönetim tarafından yerine getirilmekteyse, Covid-19 virüsü ile beklenen mali etkiler de ağırlıklı olarak merkezi düzeyde tezahür edecek, ulus altı düzeyde beklenen mali etki minimize olacaktır.

Covid-19 virüsü nedeniyle farklı alanlarda ortaya çıkan olumsuz etkilere genel olarak temas edilmiştir. Yaşanan küresel sağlık krizinin oluşturduğu olumsuz etkiler kadar, uluslararası kuruluşlara, ülkelere ve bireylere kazandırdığı birtakım tecrübe ve pozitif katkılar da bulunmaktadır. Bunlar; dijitalleşme sürecinin hız kazanması ve online hizmet altyapısının gelişmesi, kırılan ekonomik yapıların güçlendirilmesi ve ekonomik-mali risklerin yönetimi konusunda deneyim kazanma, Bitcoin ve borsa gibi alanlara yönelimin artması, tarım, turizm, ticaret ve sağlık gibi birçok alanda ortak tavır ve davranışlar sergileme, endüstriyel faaliyetlerdeki durma ve yavaşlamanın çevreye olumlu etkisi, kent hayatından kırsal hayata dönüş, kadının üzerindeki sorumluluğun hafiflemesi, aile ilişkilerinin güçlenmesi, insanların sevdikleri ile daha fazla vakit geçirmesi, insani değerlerin hatırlanması, küresel ve sosyal dayanışmanın artması, trafikte geçirilen zamanın azalması, bilimin öneminin anlaşılması, hijyen konusundaki farkındalığın gelişimi, spor yapma, bağışıklık sistemini güçlendirme yolunda sağlıklı beslenme, sağlık okuryazarlığının artması,

sağlık çalışanlarının önemi, tele-tıp uygulamalarının gelişmesi, dışarıdan yemek almama veya evde yemek yapma gibi birtakım alışkanlıklar, şeklinde özetlenebilir (Ünal, 2022: 48-57, Nalbantoğlu, 2021: 18).

Covid-19 Krizinin Ulus Altı Yönetimlerin Mali Yapısı Üzerine Etkileri: Ülke Örnekleri

Covid-19 virüsünün ulus altı yönetimlerin mali yapısı (gelir, gider ve borçlanma) üzerindeki etkilerinin incelendiği bu kısımda, OECD ve UCLG liderliğindeki çok paydaşlı bir girişim olan Ulus Altı Yönetim Finansmanı ve Yatırımı Üzerine Dünya Gözlemevi (SNG-WOFI)'nin son güncellemelerin yer aldığı 2022 tarihli raporundan yararlanılmıştır. Söz konusu raporda gerçekleştirilen bölgelendirme⁶ çerçevesinde 133 ülkeye ait “Country and Territory Profile” adı altındaki ülke profili incelemelerinin, yalnızca Covid-19 virüsü ile ilgili kısımları esas alınarak, somut birtakım sonuçlara varılmaya çalışılmıştır.

Tablo 1. Afrika Bölgesi'nde Ulus Altı Yönetimlerin Mali Durumu

Ülke	Sistem	Gelir	Gider	Borçlanma
1-Cezayir	Üniter	Aktiviteler ertelendi ve sınırlandırıldı. Merkezi yönetim ulus altı yönetimlere kaynak aktardı	-	-
2-Angola	Üniter	Uluslararası petrol fiyatlarındaki düşüş vergi gelirlerinde azalışa neden oldu.	-	-
3-Benin	Üniter	Gelirler azaldı. En büyük düşüş işletme vergisinde gerçekleşti. Gelirlerdeki düşüş ve harcamalarda artış nedeniyle destek fonları (Alman işbirliği ile) oluşturuldu. 2021 de kısıtlamalar azalınca gelirler bakımından düzelmeler oldu.	Harcamalar arttı.	-
4-Botsvana	Üniter	-	-	-
5-Burkina Faso	Üniter	Gelirler azaldı. Mikro işletmelerin kapanması ile vergi ve ücret gelirlerinde azalışlar görüldü. Bütçeleri iyileştirmek için çalışmalar yapıldı.	İdari giderlerde tasarruf yoluna gidildi.	-
6-Burundi	Üniter	Gelirler azaldı.	Sağlıkla ilgili harcamaların payı arttı.	-
7-Kamerun	Üniter	Mali açıdan olumsuz etkilendi.	-	-
8-Yeşil Burun Adaları	Üniter	Gelirlerin mobilizasyonu ve toplanmasında zorluklar oluştu. Gelirler pandeminin ilk yılında (2020) arttı. Turistik belediyeler krizden daha çok etkilendi. Merkezi yönetimin finansal desteği var.	Cari ve yatırım harcamalarında azalma oldu.	-
9-Çad	Üniter	Vergi oranlarında yapılan indirimler dolayısıyla gelirler azaldı. Devletin verdiği mali destekler gelir azalışlarını kısmen telafi etti.	Sosyal harcamalar için eğitim ve sağlık harcamalarından feragat edildi. Sınır illerinde sağlık harcamaları arttı. Eğitim kurumlarının kapanması kaynakların sağlık alanına yönelmesine neden oldu.	-
10-Fildişi Sahili	Üniter	Gelirler azaldı. Merkezden yerelleşmiş birimlere destekler azaldı.	-	-
11-Cibuti	Üniter	Ekonomik aktivitelerin azalması ve hane halkı gelirinin düşmesi nedeniyle gelirler azaldı.	Harcamalar arttı	-
12-Mısır	Üniter	-	-	-
13-Esvatini	Üniter	Merkezi gelirlerde pandeminin ilk yılında artış, ikinci yılında azalış oldu. Zayıf mali duruma rağmen kent meclislerinin geliri arttı. Merkezi yönetim transferlerine bağımlılık durumu söz konusu.	Sermaye/yatırım harcamalarında azalma oldu	-
14-Etiyopya	Federal	-	-	-

6 Afrika, Asya-Pasifik, Avrasya, Avrupa, Latin Amerika ve Karayipler, Orta Doğu ve Batı Asya, Kuzey Amerika.

15-Gana	Üniter	Yerel vergilerin ertelenmesi rağmen, gelirler merkezi transferlerin etkisiyle arttı 2020'de.	Harcamalar %50'den fazla arttı 2020'de. Sosyal yardımlar ve Covid ile mücadele girişimleri artışta etkili oldu.	-
16-Gine	Üniter	Yerel gelirlerde azalma var. Süreçte ekonomik faaliyetlerin yavaşlaması ve durması nedeniyle mükellef sayısının azalması ve tahsilat sürecindeki gevşeklikler etkili.	-	-
17-Kenya	Üniter	Gelirler/öz gelirler azaldı. Merkezi transferler nedeniyle mali durum büyük oranda korundu.	Merkezi transferler nedeniyle harcamalarda çok az değişiklik var.	-
18-Liberya	Üniter	Gelirler azaldı. Süreçte merkezi yönetim transferleri ile sosyal sorumluluk fonlarındaki kesinti, karantina nedeniyle kapanmalar etkili.	-	-
	Üniter	Ekonomik faaliyetlerin durması ve yavaşlaması nedeniyle gelirler azaldı.	Özellikle sosyal harcamalarda artış var	-
20-Malavi	Üniter	-	-	-
21-Mali	Üniter	Ulus altı otoritelere artan oranda transferler gerçekleştirildi.	-	-
22-Moritanya	Üniter	Gelirlerinin büyük kısmını ekonomik ve ticari faaliyetlerden elde eden ulus altı yönetimlerde gelirler azaldı. Gelirlerinin büyük kısmı transferlere bağımlı olan yönetimlerde ise daha az etkilenme oldu.	-	-
23-Mauritius	Üniter	Gelirler azaldı. Merkezi hibe ve sübvansiyonlar arttı. Bu nedenle gelirlerde istikrar sağlandı.	Harcamalar azaldı. Cari harcamalarda artış, sermaye harcamalarında azalma oldu. Sağlık, çevre koruma, iskan ve toplum refahı, ekonomik işlere yönelik harcamalarında artış, kamusal işler azalış gerçekleşti.	-
24-Fas	Üniter	Vergiler, varlıklar ve transferlerde yaşanan azalış etkisiyle gelirler azaldı.	Doğrudan yatırımlar ve sübvansiyonlar ile cari transferlerde azalmanın etkisiyle harcamalar azaldı. Harcamaların zorunlu olanlarla sınırlandırılması kararı alındı.	-
25-Mozambik	Üniter	Vergi gelirlerinde düşüş oldu, merkezi transferler ile telafi edilmeye çalışıldı. Merkezi transferlere bağımlılık arttı. Kalkınma programları ve dış yardımlara dayalı finansman yapısı gelişti.	Genel devlet gelirlerinin azalacağı, dış yardımların artacağı ve işletmeler ile hane halkına yapılan yardımların artacağı şeklinde bütçe revizyonları yapıldı.	-
26-Namibya	Üniter	Merkezi gelir de azalma oldu.	Doğrudan yatırımlar da azalma oldu.	-
27-Nijer	Üniter	Gelirler azaldı. Vergi oranlarında indirimler oldu. Karantina ve kısıtlama tedbirler gereği ticari faaliyetlerin daralması süreçte etkiliydi.	Sorumlulukların hizmetlerin yerine getirilmesi problemler yaşandı.	-
28-Nijerya	Federal	Gelirler azaldı. Karantina nedeniyle vergi ve harç gelirlerinde düşme oldu. Federal yönetimlerden aktarılan gelirler de azaldı. Çünkü federal yönetimlerin petrol ve petrol dışı gelirleri düştü. Bütçelerde daralma yaşandı. Uluslararası hibelerden yararlanıldı.	Harcamalarda azalmalar oldu.	-

29-Ruanda	Üniter	Ekonomik ve ticari faaliyetlerin sekteye uğraması nedeniyle gelirler azaldı. Çoğu ulus altı birimde gelir toplama hedeflerine ulaşamadı.	-	-
30-Senegal	Üniter	Merkezi transferler hariç tutulursa, ulus altı yönetimlerin çoğunda gelirler azaldı. Gelir konusunda transferlere bağımlı ulus altı yönetimler, öz gelirlerin ağırlıkta olduğu birimlere kıyasla daha az etkilendi. Gelir azalışlarında kısıtlama ve karantina sonucu ekonomik faaliyetlerin azalması etkiliydi.	-	-
31-Seyşeller	Üniter	Merkezi açıdan ekonomi olumsuz etkilendi ve GSYH, turizm ve balıkçılık gelirleri azaldı.	-	-
32-Sierra Leone	Üniter	Kısıtlamalar ve diğer sosyo-ekonomik önlemler nedeniyle gelirler azaldı. Bütçe açıkları oluştu.	Hizmet sunma noktasında sorunlar oluştu.	-
33-Somali	Federal	Kısıtlama ve karantina sonucu ekonomik faaliyetlerin azalması nedeniyle gelirler de azaldı. Bağışlar ve mali destekler arttı. Federal yönetimin ulus altı yönetimlere mali transferleri artış gösterdi.	-	-
34-Güney Afrika	Federal	Gelirler azaldı ve gelir toplama performansı düştü. Sağlıkla ilgili daha çok rol üstlenen birimlerin merkezi transfer gelirleri arttı. Finansal açıdan hane halkı gelirlerine daha az bağımlı olan ulus altı birimler salgından düşük düzeyde etkilendi.	Yatırım projeleri ile zorunlu olmayan projeler ertelendiği için harcamalar azaldı.	-
35-Tanzanya	Üniter	Kısıtlamaların neden olduğu ekonomik faaliyet düşüşleri yüzünden gelirler azaldı. Bu durumdan merkezi yönetimden yapılan gelir transferleri de etkilendi. Uluslararası boyutta önemli yardımlar gerçekleşti.	Sağlık harcamaları arttı.	-
36-Gambiya	Üniter	Ulus altı yönetimlerin çoğunda gelirler azaldı. Tecrit ve karantina önlemleri nedeniyle ekonomik ve turistik faaliyetlerin daralması süreçte etkili oldu. Uluslararası yardımlar, Covid ile mücadelede etkili ve önemliydi.	-	-
37-Togo	Üniter	Ekonomik faaliyetlerdeki yavaşlama ve vergi oranlarında indirimler gelirleri olumsuz etkilese de öz gelirlerde 2020 yılında bir önceki yıla göre artış yaşandı. Bütçe açıkları oluştu. Ulus altı yönetimlerin mali durumu olumsuz etkilendi.	Cari harcamalarda düşüş oldu. Mal ve hizmet alımlarında ise pandemi nedeniyle artış yaşandı.	-
38-Tunus	Üniter	-	Harcamalar azaldı. Mal ve hizmet alımları, cari transferler ve sübvansiyonlarda azalma, personel giderlerinde ise artış oldu. Ayrıca yatırım harcamaları da azaldı.	-
39-Uganda	Üniter	Gelir artış oranında yavaşlama olsa da ulus altı finansman olumsuz etkilenmedi. Gelirler nominal olarak arttı, reel de ise değişmedi. Merkezi yönetimden transferler gerçekleşti. Uluslararası yardımlar, Covid ile mücadelede etkili ve önemliydi.	Ekonomik işlere yönelik harcamalar azaldı, sağlık harcamaları arttı.	-
40-Zambiya	Üniter	Gelirler azaldı. Çünkü karantina nedeniyle ticari faaliyetler durdu ve gelirler tahsil edilemedi. Gelir toplama hedeflerine ise ulaşamadı.	Yerel yönetimlerin işlevleri ve hizmetler olumsuz etkilendi.	-
41-Zimbabve	Üniter	Karantina ve tecrit uygulamaları nedeniyle gelirler azaldı. İlgili durum üzerinde bazı gelirler kaynaklarına dair tahsilatların ertelenmesi de etkili oldu.	Sağlık harcamaları, merkezi transferlerin de etkisiyle arttı. Kalkınma projelerine yönelik azalışlar beraberinde geldi.	-

Kaynak: URL-6 (<https://www.sng-wofi.org/country-profiles/> adlı adreste yer alan ülke profili incelemeleri kapsamında, yazar tarafından derlenmiştir)

Tablo-1 incelediğinde, Afrika Bölgesi'nde yer alan ülkelerin büyük kısmında genel olarak ulus altı yönetimlere ait gelirlerin azaldığı sonucuna ulaşılmaktadır. Gelir azalışında; ekonomik ve ticari faaliyetlerin durması, gelir toplanmasında yaşanan zorluklar, vergilerin ertelenmesi, vergi oranında indirimler ve petrol, turizm ile balıkçılık gelirlerinin azalması gibi faktörler etkili olmaktadır. Ancak pandemi sürecinde yaşanan ticari daralmaya rağmen, merkezi yönetim tarafından yapılan transferler, bağışlar ve dış yardımlar nedeniyle, gelir azalışı sorunu yaşamayan veya azalışın telafi edildiği ülkelerde mevcuttur (Cezayir, Yeşil Burun Adaları, Çad, Gana, Kenya, Mali, Mauritius, Mozambik, Somali, Güney Afrika, Uganda). Ayrıca kendi öz gelir kaynaklarından ziyade, merkezi transferlere bağımlı olan ülkelere, gelir azalışı probleminin daha hafif atlatıldığı ifade edilebilir.

Afrika Bölgesi'nde yer alan ülkelerin ulus altı yönetimlerine dair harcamalar incelediğinde ise genel olarak bir artış yaşandığını söylemek mümkün değildir. Ancak sağlık ve sosyal alana dair harcamaların arttığı ve zorunlu harcamalara odaklanması nedeniyle sermaye/yatırım harcamalarının azaldığı söylenebilir (Burundi, Yeşil Burun Adaları, Esvatini, Fas, Mauritius, Namibya, Güney Afrika ve Zimbabwe gibi). Personel giderleri, mal ve hizmet alımları, cari transferler ve eğitim gibi harcama alanlarında değişimler olsa da genel bir çıkarıma ulaşmak zordur. Bu nedenle Afrika Bölgesi ulus altı yönetimlerinde “bir bütün olarak harcamalar arttı veya azaldı” demek yerine, “bütçe içi harcama bileşiminde değişim yaşandı” şeklinde bir yorumlanın yapılması daha doğru olacaktır. Hizmet arzında sorunların yaşandığı, merkezi transferler nedeniyle harcamaların değişmediği veya etkilenmediği ülkeler de olmakla birlikte (Zambiya, Sierra Leone, Nijer, Kenya gibi), bütçe açığı oluşturacak genel bir mali baskının varlığı ifade edilmelidir. Ancak söz konusu mali baskı; Covid-19 sürecinde yapılan merkezi transferler, gelir yapısı bakımından merkezi transferlere bağımlılık, uluslararası bağış, yardım ve hibeler nedeniyle her ülkede farklı düzeylerde deneyimlenmektedir.

Afrika Bölgesi'nde yer alan ülkelerin ulus altı yönetimlerine dair genel bir bilgi ve veri sorunu olmakla birlikte, Covid-19 virüsünün borçlanmaya dair etkisine üzerine, raporlarda hiçbir değerlendirmeye yer verilmemiştir.

Tablo 2. Kuzey Amerika Bölgesi'nde Ulus Altı Yönetimlerin Mali Durumu

Ülke	Sistem	Gelir	Gider	Borçlanma
42-Kanada	Federal	Gelirler arttı. Gelir artış sebebi üst yönetimlerden yapılan ve rekor seviyeye ulaşan transferlerdir. Yatırım hibeleri, vergiler ve varlık gelirlerinde azalma oluştu. Varlık gelirlerinin azalma nedeni petrol fiyatlarının düşmesidir. Vergi gelirlerinde düşüş ve hafif artış yaşayan eyaletler bulunmaktadır. Emlak vergisi gelirleri istikrarlıydı. Karantina nedeniyle tüketim vergilerinde sert düşüşler olmuştur.	Harcamalarda artış vardır. Artışlar üst yönetimlerden alt yönetimlere doğru yapılan Covid ile mücadeleye yönelik transferlerden kaynaklanmaktadır. Yatırım transferleri, cari transferler ve sosyal harcamalarda artışlar yaşanmıştır.	Borçlar arttı. Borçlanmaya yönelik kurallar gevşetildi. %0 faizle borçlanma olanakları oluşturuldu.

43-ABD	Federal	Ulus altı yönetim gelirleri reel olarak arttı. En çok sübvansiyon ve transferler arttı (%34), vergilerde %1 artış yaşandı. Diğer tüm gelir kaynaklarında (varlık, ücret, tarife) düşüşler oldu. Hibelerdeki artışın sebebi pandemi nedeniyle yaşanan gelir kaybını dengelemek ve artan harcamaları karşılamaktır. Ekonomisi turizme ve/veya enerjiye bağımlı olan eyaletler, diğerlerine kıyasla daha fazla gelir düşüşü yaşadı. Olağanüstü ödenekler ve fonlar oluşturuldu ve likitide kolaylıklarına yönelik adımlar atıldı.	Harcamalar önemli ölçüde artmadı. Salgın nedeniyle artan harcama alanları diğer alanlardan kesinti yapılarak karşılandı. Kamu sağlığı, yoksullar için sağlık yardımları ve eğitim alanında en büyük artışlar yaşandı. Personel giderlerini azaltmak için büyük kısmı eğitim alanında olmak üzere işten çıkarmalar yapıldı.	Toplam ödenmemiş borçlar reel olarak değişmedi. Fakat kredi ve tahvil borçlarında %2-4 arası sınırlı bir artış oldu.
--------	---------	--	--	--

Kaynak: URL-6 (<https://www.sng-wofi.org/country-profiles/> adlı adreste yer alan ülke profili incelemeleri kapsamında, yazar tarafından derlenmiştir)

Tablo-2 incelediğinde Kuzey Amerika Bölgesi'nde Kanada ve Amerika olmak üzere iki ülkeye ait bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Her iki ülkede de Covid-19 sürecinde ulus altı yönetimlere ait gelirlerin arttığı ifade edilmelidir. Artışın nedeni ise üst yönetimlerden yapılan transferlerdir. Vergiler, varlık, ücret ve tarife gelirleri azalmıştır. Kanada'da ulus altı harcamaların merkezi transferlerin etkisiyle arttığı söylenebilir. Artış yaşayan alanlar ise özellikle transfer harcamaları ile sosyal harcamalardır. ABD'de ise genel bir harcama artışından çok bütçe içi harcama bileşiminde bir değişim yapılarak, özellikle sağlık ve eğitim harcamaları ile yoksullara yönelik sağlık yardımları artırılmıştır. Kanada'da ulus altı seviyede borçlanma kuralları gevşetilmiş ve faizsiz borçlanma imkanları oluşturulmuştur. İlgili adımların doğal bir sonucu olarak borçlanmada artış yaşanmıştır. ABD'de de ise toplam ödenmemiş borçlarda reel bir değişim olmazken, kredi ve tahvil borçlarında %2-4 arası sınırlı bir artış görülmüştür.

Tablo 3. Orta Doğu ve Batı Asya Bölgesi'nde Ulus Altı Yönetimlerin Mali Durumu

Ülke	Sistem	Gelir	Gider	Borçlanma
44-İsrail	Üniter	Gelirler %1 oranında arttı. Ücretler, vergiler, sosyal katkılar/primler ve varlıklardan elde edilen gelirler pandemi önlemleri nedeniyle azaldı. Söz konusu azalış merkezi yönetim transferler ile neredeyse tamamen telafi edildi. Ulus altı finansman yapısının merkezi yönetime bağımlı bir yapıya sahip olması nedeniyle ihmal edilebilir/önemsiz etkiler ortaya çıktı.	Harcamalar reel anlamda değişmedi.	Borçlar arttı.
45-Ürdün	Üniter	Gelirlerde azalma oldu. Karantina ve tecrit uygulamaları bu azalışta etkiliydi. Bütçe açıkları oluştu.	Harcamalar arttı.	Borçlar arttı.
46-Filistin	Üniter	Gelirler yetersiz. Güçlü kaynaklar yok. Gelirlerin ihtiyaçları karşılama potansiyeli de bulunmamakta. Siyasi ortam vb. etkililerle istikrarlı gelir kaynaklarına sahip değiller ve uluslararası yardımlara bağımlılık oldukça fazla.	Harcamalar arttı.	-
47-Suudi Arabistan	Üniter	Veri sorunu var. Mücadeleye yönelik adımlarda merkezi yönetim organlarının ağırlığı bulunmaktadır.	-	-

48-Türkiye	Üniter	Gelirler sabit/istikrarlı bir seyir izledi. Nedeni merkezi yönetim transferlerine bağımlı finansman yapısıdır. Pandemi döneminde transferler arttı. Belediye seviyeleri arasında büyükşehir belediyeleri merkezi transferlere daha fazla bağımlıdır.	Harcamalar azaldı. Nedeni yatırım harcamalarının ertelenmesi ve azalması kaynaklıdır. Fonksiyonel açıdan iskan ve toplum refahı harcamaları azaldı. Eğlence, kültür ve din alanına yönelik harcamalar arttı. Sağlık ve sosyal koruma faaliyetleri merkezi yönetimin sorumluluğunda olduğu için virüsün neden olduğu maliyetlerin çoğu merkezi yönetim ve taşra kuruluşlarınca üstlenildi. Ulus altı yönetimler farklı coğrafyalarda farklı mücadele önlemleri aldılar.	Sıkı mali kurallar nedeniyle ulus altı yönetim borçları az ve istikrarlıdır. Yatırım planlarını gerçekleştirmek için büyükşehir belediyelerinin borçlarında artış olmuştur.
------------	--------	--	--	---

Kaynak: URL-6 (<https://www.sng-wofi.org/country-profiles/> adlı adreste yer alan ülke profili incelemeleri kapsamında, yazar tarafından derlenmiştir)

Tablo-3, Orta Doğu ve Batı Asya Bölgesi'nde yer alan İsrail, Ürdün, Filistin, Suudi Arabistan ve Türkiye'ye ait bilgiler içermektedir. Söz konusu ülkeler nezdinde hem aynı yönde bir eğilim görülmediği için hem de veri sorunu nedeniyle genel bir çıkarım yapmak mümkün değildir. Suudi Arabistan açısından veri sorunu nedeniyle ulus altı yönetimlerin gelir, gider ve borçlanmasına dair bir yorum yapılamamaktadır. Ancak Covid-19 ile mücadele görevinin ağırlıklı olarak merkezi yönetimce üstlenildiği ifade edilebilir. İsrail ve Türkiye'de ulus altı yönetimlerin gelirler konusunda merkezi yönetimce yapılan transferler nedeniyle genel anlamda bir azalış durumu yaşamadığı görülmektedir. Ürdün ve Filistin'de ise tam tersi bir durum yaşanmış ve gelirler azalmıştır. Hatta Filistin'de ulus altı yönetimler istikrarlı gelir kaynaklarına sahip değildir ve uluslararası yardımlara fazlasıyla bağımlıdır. Gelirleri azalmasına rağmen Ürdün ve Filistin'de ulus altı yönetimlerin harcamaları artarken, İsrail'de değişme olmamış, Türkiye'de ise hem bütçe içi bir değişim yaşanmış hem de yatırım harcamalarının düşününe bağlı genel bir azalış olduğu tespitinde bulunulmuştur. Türkiye'de Covid-19 ile mücadele de sağlık ve sosyal güvenliğe yönelik sorumlulukları ağırlıklı olarak merkezi yönetimin üstlenmesi, ulus altı düzeyde harcamaların artışı yönündeki baskıyı hafifletmiştir. Ulus altı yönetimlerin borçlanması noktasında İsrail ve Ürdün'de artış durumu gözlenirken, Türkiye'de borçların az ve istikrarlı olduğu, büyükşehir belediyelerinde ise yatırım projeleri için borçlanma artışı yapıldığı rapor edilmiştir.

Tablo 4. Avrasya Bölgesi'nde Ulus Altı Yönetimlerin Mali Durumu

Ülke	Sistem	Gelir	Gider	Borçlanma
49-Ermenistan	Üniter	Gelirler arttı. Çünkü ulus altı yönetimler kalkınma projeleri için önemli merkezi hibe/ödenekler aldılar. Pandemi nedeniyle projeler hayata geçmedi ve bütçeler fazla verdi. Vergiler, kiralara, ücretler azaldı, ödenekler arttı. Pandemi ve Azerbaycan ile savaş vb. faktörler ekonomiyi kötü etkiledi.	Harcamaların genel yönetim harcamaları içindeki payı düştü. Cari ve yatırım harcamalarında yükselişler oldu. Eğitim harcamaları ile ekonomik işlere yönelik harcamalar arttı. Genel kamu hizmetlerine yönelik harcamalar azaltılarak, artışlar telafi edildi.	-
50-Azerbaycan	Üniter	Gelirler azaldı. GSYH'deki düşüş nedeniyle oransal açıdan artış durumu oluştu. Vergi ve harçlar ile merkezi transferlerin payı değişmedi. Karantina ve petrol fiyatlarındaki düşüş ekonomiyi olumsuz etkiledi. Belediyeler covid ile mücadelede devre dışı bırakıldıkları için bütçeleri önemli ölçüde azaldı.	Harcamalar azaldı. GSYH'deki düşüş nedeniyle oransal açıdan artış durumu oluştu. Genel kamu hizmetleri arttı, diğer harcama türlerinin çoğu azaldı. Nedeni pandemi ile mücadelede asıl yetkilinin merkezi yönetim olmasıdır. Harcamalar stabil kaldı. Personel ile mal ve hizmet alımları azaldı, doğrudan yatırımlar ile transfer ve sübvansiyonlar arttı ve dengeleme oldu. Yatırım ve sübvansiyonlar; iskan ve toplum refahı, çevre koruma ve ekonomik işler alanına yöneldi.	-
51-Gürcistan	Üniter	Gelirler azaldı. Merkezi transferlere rağmen gelirlerdeki düşüş engellenemedi.	Harcamalar arttı. Doğrudan yatırımlar, sermaye transferleri, sağlık harcamaları arttı.	-
52-Kazakistan	Üniter	Kurumlar vergisinden pay aktarımı ve tüketim vergisi gelirinin artması nedeniyle gelirler arttı.	Harcamalar arttı. Doğrudan yatırımlar, sermaye transferleri, sağlık harcamaları arttı.	Borçlar ciddi oranda arttı. Özel statülü şehirlerin çıkardığı tahviller artışta etkili oldu.
53-Kırgızistan	Üniter	Gelirler azaldı. Mal ve hizmet vergileri ile satıştan elde edilen gelirler düştü. Merkezi transferlerde düşüşü dengelemedi.	Harcamalar arttı. Genel kamu hizmetleri arttı, eğitim ve yatırım harcamaları azaldı.	-
54-Moldova	Üniter	Gelirler arttı. Merkezi yönetim transferleri ile paylaşılan vergiler (KGV, TV) artışta etkili oldu.	Harcamalar arttı. Genel kamu hizmetleri, iskan ve toplum refahı, ekonomik işlere yönelik harcamalar arttı. Eğitim, sağlık harcamaları azaldı.	Borçlanma arttı.

55-Tacikistan	Üniter	Gelirler nominal olarak arttı. Ancak GSYH içindeki payı azaldı. Ulus altı yönetimlerin aldığı KDV, vergi dışı gelirler ve merkezi transferler arttı. Transfer kompozisyonu değişti. Özel amaçlı transferler arttı. Merkezi yönetimin pandemiye karşı mali aldığı önlemler yerel bütçe yapısını olumsuz etkiledi.	Harcamalar nominal olarak arttı. Ancak GSYH içindeki payı azaldı. Eğitim ve sağlık harcamaları arttı. Kamu düzeni ve güvenliği ile savunma harcamaları azaldı.	
56-Ukrayna	Üniter	Gelirler azaldı. Karantina ve kısıtlama önlemleri sonucu ödenek ve sübvansiyonlar, varlık ve ücret gelirleri düştü. KGV ve emlak vergisi ise alınan önlemlerden ekonomik döngüye bağımlı olmadığı için çok etkilenmedi.	Harcamalar azaldı. Karantina nedeniyle yaşanan iptaller ve tesislerin kapanması etkiliydi. Personel harcamaları artarken, mal ve hizmet alımları azaldı.	Borçlar arttı.
57-Özbekistan	Üniter	Gelirler azaldı. Vergilerde indirimler ve düşüş oldu. Merkezi transferler ile düşüşler dengelendi.	Harcamalar azaldı. Personel giderleri düştü, mal ve hizmet alımları, sosyal yardımlar ve diğerleri arttı.	-

Kaynak: URL-6 (<https://www.sng-wofi.org/country-profiles/> adlı adreste yer alan ülke profili incelemeleri kapsamında, yazar tarafından derlenmiştir)

Tablo-4'te Avrasya Bölgesi'nde yer alan ülkelerdeki ulus altı yönetimlerin gelir, gider ve borçlanmasına dair tespitler yer almaktadır. Tablo-4'te yer alan ülkelere Azerbaycan, Gürcistan, Kırgızistan, Ukrayna ve Özbekistan'da ulus altı yönetimlerin gelirlerinin azaldığı, Ermenistan, Kazakistan, Moldova ve Tacikistan'da ise arttığı tespiti yapılmıştır. Ancak burada gelirlerin artması veya azalmasındaki temel faktörün, daha önemli olduğu belirtilmelidir. İlgili faktör ise merkezi transfer ve ödeneklerdir. Bir diğer ifadeyle gelirleri artan ulus altı yönetimlerde artışın esas nedeni, merkezi transferlerin dengeleme gücünü başarılı biçimde yerine getirmesidir. Gelirleri azalan ulus altı yönetimlerde ise özellikle merkezi transferlerin dengeleme gücünün yetersiz kalması etkili olmuştur. Petrol fiyatlarındaki düşüş ve savaş gibi olayların da Azerbaycan ve Ermenistan gibi ülkelere hem merkezi hem de ulus altı gelirler açısından negatif bir etki oluşturduğu ifade edilmelidir.

Tablo-4'te yer alan ülkelerin büyük kısmında ulus altı yönetim harcamaları azalmıştır. Yalnızca Gürcistan'da stabil kalan harcamalar, Kazakistan ile Tacikistan'da artış göstermiştir. Fakat ilgili tabloda yer alan ülkelere genellikle ulus altı seviyede bütçe içi harcama bileşiminde değişimler yapılarak, harcamaların dengelenmesi yönünde adımlar atıldığı rapor edilmiştir. Borçlanma konusunda ise raporlarda bilgi paylaşımı yapılan Kazakistan, Ukrayna ve Moldova'da ulus altı seviyede borçlanmanın arttığı beyan edilmiştir.

Tablo 5. Latin Amerika ve Karayipler Bölgesi'nde Ulus Altı Yönetimlerin Mali Durumu

Ülke	Sistem	Gelir	Gider	Borçlanma
58-Arjantin	Federal	Gelirler ve özellikle vergiler azaldı. Ulusal hükümet illerin karantina nedeniyle azalan gelir tahsilatını telafi etti. Bu nedenle illerin çoğunda bütçe mali fazla verdi.	Harcamalar arttı. Cari harcamalar ve personel ücretleri, yatırım transferleri ve doğrudan yatırımlar düştü. Cari transferler arttı.	-
59-Bolivya	Üniter	Gelirler azaldı. Ekonomik faaliyetlerdeki yavaşlama ve salgının etkisini azaltmak için alınan mali önlemler nedeniyle; özellikle vergiler, varlık gelirleri ve merkezi transferler düştü. Ayrıca ulus altı yönetimlerin kronik mali açık sorunu vardı.	Covid-19 nedeniyle yapılan ek harcamalar mal ve hizmet satın alımına (tıbbi malzeme ve ekipman) gitti. Kapanma nedeniyle cari harcamalar azaldı. En büyük düşüş yatırım harcamalarında oldu.	-
60-Brezilya	Federal	Gelirler azaldı. Vergi gelirlerinin azalması, tahsilatın düşmesi etkiliydi.	Ekonomik daralmanın etkisiyle faiz dışı harcamalar çok az arttı. Sağlık harcamaları arttı. Sosyal yardım harcamalarında çok sınırlı bir artış var, nedeni asıl yetkilinin merkezi yönetim olması. Eğitim harcamaları azaldı.	-
61-Şili	Üniter	Alınan dinamik karantina önlemleri ticari faaliyetlerin azalması nedeniyle gelirlerin düşmesine neden oldu. Covid ile mücadele ve gelirlerdeki düşüşü telafi etmek için merkezi transferler gerçekleştirildi. Ulus altı yönetimler üzerinde pandemini farklı etkileri oldu. Metropolitan ve gelişmiş belediyeler daha çok etkilendi.	Sosyal yardım talepleri harcamaları üzerinde baskı oluşturdu.	
	-			
62-Kolombiya	Üniter	Gelirler ve özellikle vergiler azaldı.	Harcamalar azaldı. Temel neden doğrudan yatırımların düşmesiydi. Özellikle kamu sağlık hizmetleri, sosyal yardım ve ekonomik canlandırma konularında hizmet sunumundaki rolleri arttı.	Borçlar arttı. Temel neden tahvillerdeki artış.
63-Kosta Rika	Üniter	Gelirler, gelir tahsilatının olumsuz etkilenmesi nedeniyle azaldı. Birçok gelir türünde azalma oldu, merkezi transferler arttı. Bütçede daralma oldu.	Harcamalar azaldı. Mal ve hizmet alımı, sübvansiyon ve doğrudan transferler ve doğrudan yatırımlar azaldı.	-
64-Dominik	Üniter	Vergiler azaldı ama temel hizmetlerin yerine getirilmesi amacıyla yapılan merkezi transferler, ulus altı gelirlerin istikrarlı olmasını sağladı.	-	-
65-Ekvator	Üniter	Gelirler ve özellikle vergiler azaldı. Gelir tahsilatları düştü. Merkezi yönetimden ulus altı birimlere yapılan transferler de azaldı.	Sağlıkla ilgili harcamalar (tıbbi ekipman, insani yardım vb.) artarken, altyapı projeleri durdu.	-
66-El Salvador	Üniter	Gelirler azaldı. Karantina nedeniyle ekonomik faaliyetlerin durması etkili oldu. Küçük belediyeler mali açıdan daha büyük sorunlar yaşadı.	Harcamalar arttı. Artan harcamalar merkezi sübvansiyonlar ile finanse edildi. Sağlık ve sosyal yardım harcamaları arttı.	Borçlar arttı.
67-Guatemala	Üniter	Gelirler azaldı. Emlak vergisi gelirleri artarken, ücret ve tarife gelirleri ile merkezi transferler azaldı.	Ulus altı yönetimler sosyal yardım faaliyetlerine bütçe ayırdılar.	Borçlar %613 oranında arttı.

68-Haiti	Üniter	Ulusal düzeyde gelirler düştü ve net veriler olmamakla birlikte bunun yerel düzeyde yansımaları oldu. Vergi toplamada aksaklıklar oldu.	Yerel mali durum ulus altı yönetim çalışanlarının maaş ödemelerini bile geciktirdi.	-
69-Honduras	Üniter	Yönetimler arası transferler/merkezi transferler arttı.	Yerel harcamalardaki artış veya azalış her belediyenin kendi yönetimine göre değişmekteydi.	-
70-Meksika	Federal	Genel olarak gelirler sabit kaldı. Eyalet kuruluşlarının gelirleri azaldı. Vergiler ve varlık gelirlerindeki düşüşler, transferler ile dengelendi. Belediyelerde hem transferler hem de vergiler nedeniyle gelirler %8 arttı. Ulus altı yönetimlerin mali durumu açısından büyük bir etkilenme olmadı.	Giderler %1 arttı. Yatırım harcamaları azaldı, sosyal harcamalar arttı. Belediyelerde giderler cari (personel, mal ve hizmet alımı, cari transferler) ve yatırım harcamaları nedeniyle %5 arttı.	Borçlar %2 arttı. Belediye borçları ise azaldı.
71-Nikaragua	Üniter	-	-	-
72-Panama	Üniter	Gelirler azaldı. Tüm gelir bileşenlerinde düşüşler oldu.	Harcamalar azaldı. Doğrudan yatırımlar ve personel giderleri azaldı. Sağlıkla ilgili hibeler ve destekler artış gösterdi.	-
73-Paraguay	Üniter	Yönetimler arası transferlerdeki acil artışlar yolsuzluklara neden oldu. Mali disipline/açıklara yönelik kanun askıya alındı.	Ulus altı yönetimlere tahsis edilen fonların kullanım amacı (gıda ve cari harcama vb.) pandemi ile tutarlı olarak değiştirildi.	-
74-Peru	Üniter	Vergiler ve transfer gelirleri ekonomik faaliyetlerin durması nedeniyle azaldı.	-	-
75-Uruguay	Üniter	Veri ve bilgi eksikliği nedeniyle kesin bir değerlendirme yapılamamaktadır. Ancak pandemi nedeniyle ekonomik faaliyetlerin yavaşlaması, yönetimin tüm seviyelerinde vergi gelirlerinde azalış, kamu harcamalarında artış etkisi gösterdi.	-	-
76-Venezuela	Federal	Karantina önlemleri vergi gelirlerini ve merkezi transferleri olumsuz etkiledi. Petrol gelirleri ile petrol üzerinden alınan vergilerdeki düşüş özellikle etkiliydi. Merkezi yönetim transferlerine bağımlılık nedeniyle eyaletler belediyelerden daha fazla ekonomik döngüden etkilendi.	-	-

Kaynak: URL-6 (<https://www.sng-wofi.org/country-profiles/> adlı adreste yer alan ülke profili incelemeleri kapsamında, yazar tarafından derlenmiştir)

Tablo-5'te yer alan tespitler incelediğinde; Latin Amerika ve Karayipler Bölgesi'nde yer alan ülkelerin ulus altı yönetimlerinin genellikle gelir azalışı problemi yaşadıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Gelirlerin azalmasında ekonomik faaliyetlerin durması veya yavaşlaması, gelir tahsilatının düşmesi ve merkezi transferlerin yetersizliği gibi faktörler ön plana çıkmaktadır. Merkezi transferlerin gelirlerdeki azalışı telafi etmesi nedeniyle gelirlerin arttığı ve stabil kaldığı ülkelere (Meksika, Arjantin ve Dominik gibi) mevcuttur.

Latin Amerika ve Karayipler Bölgesi'ndeki ülkelerin ulus altı yönetimlerinin harcamalarına dair bölgesel ve ortalama bir çıkarım yapmak mümkün değildir. Bununla birlikte; bütçe içi harcama bileşiminde değişimler yapıldığı, sağlık ve sosyal yardım faaliyetlerine yönelik harcamalar artarken, özellikle yatırım harcamalarının azaldığı ve pandemi şartlarına uygun bir harcama değişimi oluşturulduğu şeklinde daha mikro düzeyde çıkarımlar yapılabilmektedir. Ayrıca pandemi ile mücadele görevini merkezi yönetimin üstlenmesi ve ulus altı seviyede görev dağılımının farklılaşması nedeniyle,

Covid-19'un ulus altı yönetimlerin harcamaları üzerindeki etkisi de değişebilmektedir. Ülke profili raporları incelediğinde; yine borçlanma konusunda ciddi bir bilgi eksikliği olmakla birlikte, Kolombiya, El Salvador, Guatemala ve Meksika'da ulus altı yönetimlere ait borçların arttığı tespiti yapılmıştır. Özellikle Guatemala'da gelirler azalırken, sosyal yardım faaliyetlerine daha fazla kaynak ayrılması, uzun vadeli kredilerdeki artış üzerinden ulus altı yönetim borçlarını % 613 oranında artırmıştır.

Tablo 6. Asya-Pasifik Bölgesi'nde Ulus Altı Yönetimlerin Mali Durumu

Ülke	Sistem	Gelir	Gider	Borçlanma
77-Avusturalya	Federal	Gelirler nominal olarak azaldı. Çeşitli gelir kalemlerinde artış ve azalışlar mevcut.	Harcamalar arttı. Kamu düzeni ve güvenliğine yönelik harcamalar arttı, ekonomik işler sabit kaldı. Sağlık ve sosyal koruma harcamaları azaldı.	Borçlar arttı.
78-Bangladeş	Üniter	Yerel gelirlerde azaldı. Nedeni; karantina tedbirleri kapsamında ekonomik faaliyetlerin azalması.	Harcamalar pandemi ile mücadeleye yönelik değişim gösterdi. Belediyenin temel işlevleri noktasında finansman açıkları oldu. Çalışanlara maaş ödemelerinde zorluklar yaşandı.	-
79-Butan	Üniter	Vergilerin toplam gelir içindeki payı zaten azdı. Harç ve ücret gelirleri düştü. Transferler sabit/istikrarlı kaldı. Emlak vergisine dair reformlar pandemi nedeniyle gecikti.	Yatırım ve altyapı projeleri ertelendi.	-
80-Kamboçya	Üniter	Gelirler azaldı. Diğer gelirler kategorisi altında merkezi yönetimden yardım paketleri ile destekler sağlandı ve transferler artırıldı.	Harcamalar azaldı. Kamusal mal ve hizmet alımları düştü. 2020 yılında yaşanan gelir ve harcama düşüşleri, 2021'de toparlanma yaşadı.	-
81-Çin	Üniter	Gelirler azaldı. KDV gelirlerindeki düşüş ve vergi muafiyetleri etkili oldu. Merkezden transferler artırıldı. 2020-2022 döneminde ulus altı finansman üzerine ciddi etkileri oldu. Gelir açısından işletmeler üzerindeki vergilere daha az bağımlı kuzeydoğudaki yerel birimler daha sınırlı düzeyde etkilendi.	Eğitim ve sağlık sektörlerindeki ihtiyaçlar ve test maliyetleri nedeniyle harcamalar arttı. Bazı ulus altı yönetimlerde ise mali baskı harcamaların azalmasına neden oldu.	Borçlar arttı. Pandemi ile ilgili harcamalar ve teşvikler nedeniyle. Borçlanma limitleri artırıldı. Limit artışı borç artışını tetikledi.
82-Hindistan	Federal	Eyalet gelirleri azaldı. Gelirlerdeki azalışı telafi etme adına eyaletlere merkezce garantiler ve destekler sunuldu.	Toplam harcamalar arttı. Sermaye harcamalarında azalmalar veya artış hızında düşüşler oldu. Eyaletlere yatırım harcamaları için faizsiz kredi olanakları tanındı.	Harcamalarda ciddi kesinti olmaması için daha fazla borçlanmaya izin verildi, borçlanma limitleri artırıldı.
83-Endonezya	Üniter	Ulus altı yönetim türleri ile gelir türlerine göre artış ve azalışlar oldu. Ulus altı yönetimlerin maliyesi olumsuz etkilendi.	Harcamalar tüm bileşenlerde arttı. Ulus altı yönetim türlerine göre artış oranları farklılaştı.	-

84-Japonya	Üniter	Ekonomik aktiviteler üzerinden alınan vergi gelirleri ile turizm gelirleri azaldı. Merkezi transferler ile azalışlara karşı önlemler alındı.	Ulus altı harcama ihtiyaçları yaşlı nüfusun neden olduğu sosyal refah maliyetleri nedeniyle yükseldi.	Borçlar arttı.
85-G. Kore	Üniter	Vergiler sınırlı bir artış oluştu. Varlıklar, ücretler ve tarife gelirleri azaldı. Bu azalışın telafisi için merkezi yönetim seviyesinden transferler yapıldı. Ulus altı yönetimlerin finansmanını geliştirmek için planlanan reformlar gelir baskısını azalttı.	Harcamalar arttı. Sosyal koruma faaliyetlerindeki artışlar etkili oldu. Yatırım harcamaları sabit kaldı.	Borçlar arttı.
86-Laos				
Demokratik Halk Cumhuriyeti	Üniter	-	2020 yılındaki zayıf gelir performansı karşısında her yönetim düzeyinin harcama seviyelerini kontrol altına almaya çalışması nedeniyle toplam kamu harcamaları azaldı.	-
87-Malezya	Federal	Gelirlerin artış ivmesi – hızı yavaşladı.	Harcamalar azaldı. Yatırım harcamaları olumsuz etkilendi. Cari harcamalar yardımlar nedeniyle arttı.	-
88-Moğolistan	Üniter	Transfer ve ödenekler dışındaki gelir kalemlerinde azalışlar oldu.	Harcamalar istikrarlı seyretti. Artış hızı düştü. Cari sosyal harcamalar ve personel harcamaları arttı.	-
89-Myanmar	Üniter	Gelirler azaldı. Karantina ve kısıtlama nedeniyle ekonomik faaliyetlerin azalması etkili oldu. Merkezi transferler kapsam dışı bırakıldığında gelirler, özellikle öz gelirler ciddi oranda azaldı.	-	-
90-Nepal	Federal	Gelirler arttı. İl gelirleri ise azaldı. Tarife ve ücret gelirleri ile transfer ve sübvansiyonlardaki düşüşler etkili oldu. Nepal ekonomisi 40 yıl sonra ilk kez küçüldü. Daralmanın ulus altı finansman üzerindeki etkisi güçlü biçimde hissedilmedi.	Harcamalar arttı. Ulus altı yönetim türlerine göre artış oranı değişmekteydi. İllerin ödenek ve transfer dağıtımı ile sermaye harcamaları artışta etkili oldu.	-
91-Yeni Zelanda	Üniter	Gelirler arttı. Birçok gelir türünde artış var. 2020 ve 2021 yılının büyük bölümünde ekonomik bir kısıtlama veya kapanma olmadığı için etki sınırlı oldu.	Harcamalar arttı. Sermaye harcamaları ve personel giderleri artışta etkili oldu.	Borçlar arttı. Yatırım harcamaları ile bağlantılı bir artış.
92-Pakistan	Federal	Gelir tahsilatı düştü. Vergi dışı gelirlerin tahminleri aşması ve harcamaların tahminlerle tutarlı olması mali açıkları fazla kötü bir konuma getirmede. Eyalet düzeyinde transferler özellikle önemli bir kaynaktı.	-	-
93-Filipinler	Üniter	Tecrit ve kapanma önlemleri nedeniyle gelirler azaldı. Vergilerde benzer bir durum yoktu. Merkezi yönetimden yapılan transferler arttı. 2023 yılından itibaren vergi gelirlerinde ve vergilere dayanan transferlerde azalış beklenmekte.	Genel kamu hizmetleri, sağlık ve sosyal refah konusunda artan harcamalar oldu.	-
94-Sri Lanka	Üniter	Gelir tahsilatı düştü.	Salgının kontrol altına alınmasına yönelik harcamalar arttı. Yatırım harcamaları azaldı.	-
95-Tayland	Üniter	Gelirler düştü. Vergiler, tarife ve ücretler düştü, merkezi transferler arttı.	Harcamalar arttı. Artış ulusal seviyenin altındaydı. Nedeni kamu harcamalarının merkezileşme eğilimi ve personel harcamalarının azalmasıydı. Yatırım harcamaları arttı.	Pandemi nedeniyle ulusal borç tavanı yükseltildi.

96-Vietnam	Üniter	Gelirler azaldı. Turizmle bağlantılı şehirler pandemiden daha kötü etkilendi.	Harcamalar arttı.	Borçlanma artışı konusunda yeterli alan açıldı.
------------	--------	---	-------------------	---

Kaynak: URL-6 (<https://www.sng-wofi.org/country-profiles/> adlı adreste yer alan ülke profili incelemeleri kapsamında, yazar tarafından derlenmiştir)

Tablo-6 Asya-Pasifik Bölgesi'ndeki ülkelerin Covid-19 döneminde ulus altı mali durumlarına dair genel eğilimi ortaya koymaktadır. Ülke profili raporlarına göre; Güney Kore, Yeni Zelanda, Malezya ve Nepal gibi ülkelerin dışında bölge kapsamındaki ülkelerin ulus altı düzeyde gelir azalışı sorunu yaşadığı sonucuna varılmaktadır. Gelir azalışına neden olan faktörler; karantina veya kısıtlama tedbirleri nedeniyle ekonomik faaliyetlerin yavaşlaması, gelir tahsilatının azalması, merkezi transferlerin ise azalışları telafi edememesi şeklinde özetlenebilir. Ulus altı seviyelerde azalış durumu farklılaşmakla birlikte, şehirlerin ekonomik yapısı da (tarım, turizm, sanayi veya ticaret ağırlıklı vb.) ulus altı gelirler üzerinde etkili olabilmektedir. İncelenen bölgeye ait çoğu ülkede ulus altı seviyede harcamaların arttığı tespiti yapılmıştır. Bu noktada genel trend, diğer bölgelerde olduğu gibi pandemiye uygun biçimde bütçe içi harcama yapısı değişimidir. Bir diğer ifadeyle; yatırım ve altyapı harcamaları azalırken, özellikle sağlık ve sosyal koruma harcamalarının artış gösterdiği neticesine ulaşılmaktadır. Anlatılan genel eğilimin, ulusaltı seviyelere göre değiştiği ülkelerde (Çin, Nepal ve Endonezya gibi) mevcuttur. Covid-19 pandemisinin ulus altı yönetimlerin borçlanma düzeyine etkisi konusunda bölgede yer alan her ülkeye yönelik tespit mevcut değildir. Ancak borçlanmaya dair bilgilerin yer aldığı 8 ülkede; borçlanmaların arttığı ve pandemiye yönelik harcamalarda kesinti olmaması adına borçlanmaya dair limitlerin gevşetildiği bulgusuna erişilmektedir.

Tablo 7. Avrupa Bölgesi'nde Ulus Altı Yönetimlerin Mali Durumu

Ülke	Sistem	Gelir	Gider	Borçlanma
97-Arnavutluk	Üniter	Gelirler arttı. Artışın nedeni çeşitli gelir kalemlerindeki azalışı telafi etmek için merkezi transferlerin yükseltilmesinden kaynaklı.	Harcamalar arttı. Nedeni sosyal harcamalardaki artış. Yatırım harcamaları azaldı.	Borçlar stabil denebilir. %1'lik bir artış var.
98-Avusturya	Federal	Gelirler azaldı. Gelir azalışı transferlerle tam olarak telafi edilemedi.	Harcamalar istikrarlı denebilir. Kısıtlama tedbirleri gereği altyapı gibi harcamalar düştüğü için. Gelirdeki azalışı telafi etmek için bazı harcamalar bilerek düşürüldü. İskan ve toplum refahı, eğlence ve kültür vb.	Borçlar arttı.
99-Belçika	Federal	Gelirler azaldı. Bir ulus altı birim olarak belediye gelirlerinde hafif bir artış mevcut. Çünkü belediyeler gelir kayıplarını telafi etme adına güçlü transferler alırken, diğer ulus altı birimler alamadılar veya aksine transferler azaldı.	Harcamalar arttı. Yerel ekonomileri ve belediyeleri desteklemek için artırılan transferler etkili oldu.	Borçlar özellikle bölgelerin etkisiyle arttı.

100-Bosna Hersek	-	Gelirler azaldı. Varlık, vergi, tarife ve ücret gelirleri azaldı. Merkezi transferler artmasına rağmen gelir düşüşü kısmen telafi edilebildi.	Harcamalar arttı. Personel ücretleri ve cari sosyal harcamalar etkili oldu. Fonksiyonel açıdan harcamalar çoğunlukla sağlık alanına yöneldi.	Borçlanma arttı.
101-Bulgaristan	Üniter	Vergi gelirleri, tarife ve ücretlerde azalışlar var. Yatırım harcamalarını finanse etme adına transferler artırıldı.	Yerel cari harcamalar, hem sağlık hem de bireylere ve işletmelere destekler kapsamında arttı.	Ödenmemiş borçlarda azalma var.
102-Hırvatistan	Üniter	Gelirler stabil kaldı. Birçok gelir kaleminde yaşanan düşüşü, merkezi transferler telafi etti.	Harcamalar arttı. Nedeni; Personel ücretleri, sosyal harcamalar, sübvansiyonlar ve yatırım harcamalarının artmasıdır.	Borçlar arttı.
103-G. Kıbrıs	Üniter	Gelirler azaldı. Merkezi transfer ve ödenekler gelirlerdeki düşüşü telafi edemedi. Turizm gelirleri de önemli ölçüde azaldı.	Harcamalar çok sınırlı düzeyde arttı. Nedeni, yetkilerin de sınırlı olmasıdır. Harcamalarda temel insani yardımlar ve kamu binaların dezenfeksiyon işlemleri etkili oldu. Kalkınma projeleri ertelendi ve yapılması gereken ödemelerde sorunlar yaşandı.	Borçlar arttı.
104-Çekya	Üniter	Gelirler arttı. Çeşitli gelir kalemlerinde yaşanan azalışı telafi etmek için yüksek transferler yapıldı. Bölgesel açıdan farklı etkilenmeler oldu.	Harcamalar arttı. Cari ve sermaye harcamalarındaki artışlar etkili oldu.	Borçlar %0.9 arttı. Nedeni mali denge konusunda sağlanan istikrar.
105-Danimarka	Üniter	Belediye gelirleri sabit kaldı. Bölgelerde ise gelirler arttı. 2021'de azalacağı beklentisi var. Merkezi yönetim Covid-19 ile mücadele kapsamında ulus altı birimlere ödenekler tahsis etmekte.	Harcamalar arttı. Artışların nedeni, sosyal hizmetler ve personel ücretleri. Bütçe aşımına onay çıktı.	-
106-Estonya	Üniter	Gelirler arttı. Gelirler üzerinde sınırlı bir etki oldu. Nedeni, gelirlerin çoğunun merkezi transferler ve emlak vergisi kaynaklı olması.	Harcamalar arttı. Harcamalar üzerinde daha ciddi etkiler oldu. Eğitim ve sosyal hizmetlerdeki artışlar belirleyiciydi.	Borçlanma limitleri yükseltildi.
107-Finlandiya	Üniter	Gelirler arttı. Merkezi transferlerin artışta etkisi büyüktü. Ulus altı yönetimler mali açıdan zorlanmadı çünkü merkezi yönetim pandeminin getirdiği bütün ekstra yükleri karşıladı.	Harcamalar sınırlı düzeyde arttı. Nedeni, belediye girişimlerinin karantina nedeniyle faaliyetlerini durdurması.	Borçlar arttı.
108-Fransa	Üniter	Gelirler azaldı. Merkezi transferlerdeki artış, diğer gelir kalemlerindeki azalışı telafi edemedi. 2015-2020 arası dönemde ilk kez bütçe açığı oluştu.	Harcamalar sınırlı düzeyde arttı. Sağlık, sosyal refah ve yerel ekonomik aktörleri destekleyici harcamalardaki artış, altyapı harcamalarının azalması ve etkinliklerin iptali ile dengelendi.	Borçlanma arttı.

109-Almanya	Federal	Gelirler arttı. Çeşitli gelir kalemlerindeki düşüş, artan transferler ile telafi edildi.	Harcamalar arttı. Yerel ekonomiyi desteklemeye yönelik harcamalar etkili oldu. Yatırım harcamaları arttı.	Borçlar arttı.
110-Yunanistan	Üniter	Gelirler arttı. Çeşitli gelir kalemlerindeki düşüş, artan transferler ile telafi edildi.	Harcamalar arttı. Doğrudan yatırımlar artışta etkili oldu.	-
111-Macaristan	Üniter	Gelirler azaldı. Vergiler ile tarife ve ücretlerdeki düşüş, merkezi transferler ile telafi edilemedi.	Cari harcamalar ile sermaye harcamaları azaldı. Nedeni belediye girişimlerinin karantina nedeniyle faaliyetlerini durdurması ve etkinliklerin iptali.	Borçlar azaldı. Pandemiye karşı mücadelede sınırlı sorumlulukların olması ve sıkı mali kontroller etkili.
112-İzlanda	Üniter	Düşen vergi hasılatı, gelirleri önemli ölçüde etkiledi. Gelirlerin azalacağı beklentisi mevcut.	Harcamaların artacağı beklentisi mevcut.	-
113-İrlanda	Üniter	Çeşitli gelir kalemlerindeki düşüş, artan transferler ile telafi edildi.	Harcamalar arttı.	Borçlar arttı.
114-İtalya	Üniter	Gelirler istikrarlı-stabil kaldı. Çünkü çeşitli gelir kalemlerindeki düşüş, artan transferler ile telafi edildi. Ulus altı birimlerinin türlerine, finansman yapılarını ve bölgesel konumuna göre etkilenme farklı oldu.	Harcamalarda sınırlı bir artış oldu. Özellikle bölge seviyesinde harcamalar sağlıkla ilgili sorumluluklar nedeniyle artış gösterdi.	Borçlar azaldı.
115-Kosova	-	Gelirler sınırlı düzeyde azaldı. Aslında çeşitli gelir kalemlerinde önemli düşüşler olmasına rağmen, sağlık ve eğitim gibi alanlar için verilen blok transferler dengeleme sağladı.	Harcamalar arttı. Başlıca artan alanlar personel harcamaları le sermaye harcamaları.	-
116-Letonya	Üniter	Gelirler azaldı. Çünkü çeşitli gelir kalemlerindeki düşüş, artan transferler ile telafi edilemedi.	Harcamalar istikrarlı seyretti. Sermaye harcamaları azaldı. Mal ve hizmet alımları azaldı.	Borçlar arttı. Borçlanma limitleri yatırımlar için artırıldı.
117-Litvanya	Üniter	Gelirler arttı. Merkezi transferler bu noktada etkili oldu, gelir düşüşlerini telafi etti. Turizm ve hizmetlere dayalı belediyeler daha çok etkilendiler.	Harcamalar arttı. Sermaye harcamalarındaki artış önemliydi.	Borç ve krediler arttı.
118-Lüksemburg	Üniter	Gelirler azaldı. Vergiler ile tarife ve ücret gelirlerindeki düşüş etkili oldu. Merkezi transfer ve sübvansiyonlar gelir düşüşünü telafi edemedi. Coğrafi olarak küçük bir ülke olması nedeniyle bölgeler arası eşitsizlik sınırlı.	Harcamalar sınırlı düzeyde arttı. Sermaye harcamalarındaki artış etkili oldu. Fonksiyonel açıdan ekonomik işler ve çevre koruma alanları etkiliydi.	Borçlar stabil kaldı.
119-Malta	Üniter	Gelirler azaldı. Merkezi yönetimden gelen düşük transfer ve sübvansiyonlar etkili oldu. Coğrafi olarak küçük bir ülke olması nedeniyle bölgeler arası eşitsizlik sınırlı	Harcamalar azaldı. Karantina nedeniyle mal ve hizmet alımları ile yatırımların azalması etkili oldu.	Borçlar stabil kaldı.
120-Karadağ	Üniter	Gelirler azaldı. Öz gelirler azaldı. Merkezi yönetimden gelen transfer ve sübvansiyonlar azaldı. Belediyeler, gelirlerindeki azalmayı önceki yıldan kalan rezerv fonlarını kullanarak kısmen telafi edebildi	Harcamalar arttı. Sermaye harcamalarının etkisiyle artış oldu. Cari harcamalar düştü.	-
121-Hollanda	Üniter	Gelirler arttı. Çünkü çeşitli gelir kalemlerindeki düşüş, artan transferler ile telafi edildi. İller arasında farklı etkilenmeler oldu. Belediyelerin 1/3'ünde negatif bütçe dengesi görüldü.	Harcamalar arttı. Artışta sosyal yardımlar etkili oldu.	Borçlar azaldı.
122-Norveç	Üniter	Gelir kaybının olacağı tahmin edilmekte. Merkezi yönetim ulus altı yönetimleri transferler ile desteklemekte.	Ek harcamalar ile harcamaların artışı tahmin edilmekte.	-

123-Polonya	Üniter	Gelirler arttı. Çünkü çeşitli gelir kalemlerindeki düşüş, artan transferler ile telafi edildi. Doğu ve batı bölgelerindeki etkilenme farklıydı. Endüstriyel ve kentsel alanlar daha çok etkilendi.	Harcamalarda çok sınırlı (%1.5) bir artış oldu. Cari sosyal harcamalar arttı, etkinliklerin iptali ve hizmetlere olan talebin azalmasıyla kısmen dengeleme oldu. Yatırımlar azaldı.	Borçlar arttı.
124-Portekiz	Üniter	Vergi gelirlerindeki düşüş, transferler ve sosyal katkılardan sağlanan gelirlerle telafi edildi. Bütçe dengelerinde açık beklenmekte.	Harcamalar arttı. Doğrudan yatırımlar, cari transferler ve sübvansiyonlar etkili oldu.	
125-Kuzey Makedonya Cumhuriyeti	Üniter	Gelirler azaldı. Çeşitli gelir kalemlerindeki düşüşler, merkezi transferler ile genel olarak telafi edildi. Bütün belediyeler aynı düzeyde etkilenmedi.	Harcamalar azaldı.	-
126-Romanya	Üniter	Gelirler stabil. Nedeni merkezi transferlere bağımlı gelir yapısı. Çeşitli gelir kalemlerindeki düşüşler, merkezi transferler ile genel olarak telafi edildi.	Harcamalar arttı. Hastanelere medikal ekipman satın alımı ve sağlık bakımı harcamaları etkili.	Borçlar arttı.
127-Sırbistan	Üniter	Gelirler azaldı. Çeşitli gelir kalemleri ve transferler azaldı.	Harcamalar azaldı. Cari sosyal harcamalar dışındaki tüm kategorilerde düşüşler oldu.	-
128-Slovakya	Üniter	Gelirler stabil kaldı. Çeşitli gelir kalemlerinde yaşanan düşüş merkezi transferler ve vergi gelirindeki artışlarla telafi edildi. Yerel mali kurallarda esneklik arttı.	Harcamalar stabil kaldı. Covid ile ilgili harcamalar artarken, tesislerin kapanması ve etkinliklerin iptali üzerine düşen harcamalar bir dengeleme meydana getirdi. Personel harcamaları arttı, mal ve hizmet alımı ile yatırımlar azaldı.	Borçlar arttı.
129-Slovenya	Üniter	Gelirlerde sınırlı artış var. Çeşitli gelir kalemlerindeki düşüşler, vergi gelirleri ile merkezi transferlerde ise artış var. Belediyelerin %25'i 2020 yılında gelir azalışı bildirdi.	Harcamalar sınırlı düzeyde arttı. Personel harcamaları en yüksek artışı gösterdi.	Borçlar arttı.
130-İspanya	Yarı Federal	Gelirler özellikle otonom toplulukların etkisiyle artış gösterdi. Ancak belediye gelirlerinde azalış var. Merkezi transfer ve sübvansiyonlarda artış var ama ulus altı birimler arasında adaletli bir oransal dağılım yok. Birçok gelir kaleminde (vergi, tarife ve ücret) düşüşler oldu. Merkezi yardımların etkisiyle otonom toplulukların mali durumu beklenenden daha iyiydi.	Harcamalar arttı. Artışta özellikle otonom toplulukların etkisi var. Covid ile ilgili harcama alanlarında artışlar oldu. Belediye harcamalarında ise azalış var.	Belediye borçları azaldı, otonom toplulukların borçları arttı.
131-İsveç	Üniter	Gelirler arttı. Çünkü merkezi transferler gelir kayıplarını fazlasıyla telafi etti. Vergi tabanları olumsuz etkilendi ve sağlık bakım maliyetleri arttı. Fakat buna rağmen mali fazla verildi. Nedeni merkezi transferlerdeki artış ve harcamaların beklenenden yavaş artması.	Harcamalar sınırlı düzeyde arttı.	-
132-İsviçre	Federal	Gelirler azaldı. Vergiler ile ücret gelirlerinde yaşanan azalma etkisiyle. Özellikle kanton seviyesinde etki daha önemliydi. Kriz öncesinde mali durumun iyi olması etkiyi hafifletti.	Harcamalar arttı. Sübvansiyonlar ve cari transferler, sermaye transferleri, komünlere yapılan transferlerin etkisiyle.	Borçlar stabil kaldı.

133-Birleşik Krallık	Üniter	Birleşik Krallık'ta yerel konseyler gelir azalışı ve harcama artışı şeklinde bir süreç yaşadı (OECD, 2020b: 19-20). Devolüsyon İdareleri: Gelirler merkezi transferlerin etkisiyle artış gösterdi. Galler, İskoçya, Kuzey İrlanda'ya yeni bir formül üzerinden fonlar tahsis edildi.	Harcamalar arttı. Nedeni artan sağlık ve sosyal harcamalar. Cari harcamalar artarken, yatırım harcamaları azaldı. Yatırım için ayrılan kaynaklar, pandemi kapsamında cari harcamalara kullanıldı.	Çok sınırlı bir borç artışı oldu (%1).
----------------------	--------	--	---	--

Kaynak: URL-6 (<https://www.sng-wofi.org/country-profiles/> adlı adreste yer alan ülke profili incelemeleri kapsamında, yazar tarafından derlenmiştir)

Tablo-7; Avrupa Bölgesi'ndeki ülkelerde, Covid-19 pandemisi nedeniyle ulus altı yönetimlerin mali açıdan yaşadığı değişime dair genel tespitleri içermektedir. Modern ulus altı yönetim sisteminin temellerinin atıldığı ve en fazla gelişim gösterdiği bölgede ağırlıklı etki, gelirlerin artması ve stabil kalması yönündedir. İncelenen diğer bölgelere kıyasla oluşan bu farklı trend esasen, merkezi yönetim transferleri ile yapılan güçlü telafi programlarından kaynaklanmaktadır. Gelir azalışı yaşayan ülkelerde ise merkezi yönetim transferlerinin yetersizliği, bir diğer ifadeyle azalan gelirin merkezden yapılan aktarımlara rağmen telafi edilememesi durumu, ön plana çıkmaktadır. Gelir azalışında genel olarak ekonomik aktivitelerin durması veya yavaşlaması etkilidir. Fakat azalış etkisi, ulus altı yönetim düzeylerine, ulus altı birimlerin finansman yapısına, bölgesel konumuna ve önceki yıllardan beri süregelen mali duruma göre değişebilmektedir (Belçika, Çekya, İtalya, Karadağ, Hollanda, Polonya, Kuzey Makedonya ve İspanya gibi). Lüksemburg ve Malta gibi ülkelerde ise gelir konusundaki bölgelerarası eşitsizlik, coğrafi açıdan küçük ülkeler olmaları nedeniyle sınırlıdır.

Avrupa Bölgesi'nde yer alan ülkelerin ulus altı yönetimleri, Covid-19 salgını nedeniyle genel olarak harcama artışı yönünde bir eğilim sergilemişlerdir. Bütçe içi harcama değişimi birçok ülkede yaşanmakla birlikte, "sağlık harcamaları ile sosyal harcamalar arttı, yatırım ve cari harcamalar azaldı" şeklinde genel bir değişimden bahsetmek mümkün değildir. Çünkü özellikle merkezi transferlerin gelir azalışını telafi etmesi nedeniyle, birçok harcama kaleminde aynı anda artış gözlenmiştir. Yerel mali kurallarda esnekliklerin yapıldığı ve bütçe aşımalarına onayların çıktığı ilgili dönemde, hemen her ülkede görülen harcama artış eğiliminin bir diğer nedeni de kamusal hizmet/harcama sorumluluğunun yerel düzeyde üstlenilme oranının Avrupa Bölgesi'nde nispeten yüksek olmasıdır (Ayrangöl vd., 2021: 39-57). Bu noktada ise ilgili bölgede daha köklü bir ulus altı yönetim geleneği olmasının etkili olduğu ifade edilebilir.

Avrupa Bölgesi, ulus altı yönetimlerin Covid-19 dönemindeki borçlanma durumuna dair en fazla bilgiye erişilen bölgedir. Bölgede yer alan ülkelerin büyük kısmında, ülke profili raporlarına göre borçlanma artış göstermiştir. Aynı zamanda borçlanma limitleri de esnetilmiştir. Genellikle gelirleri artan ve stabil kalan bölge ülkelerinde, birçok harcama kaleminin aynı anda artış göstermesinin ve oluşan olağanüstü durum nedeniyle ortaya çıkan yeni harcama alanlarının, borçlanma üzerinde bir baskı oluşturduğu söylenebilir. Borçların stabil kaldığı ve azaldığı, az sayıda ülke de bulunmaktadır. Örneğin bunlardan Macaristan'da ulus altı düzeyde

borçlar azalmıştır. Çünkü sıkı mali denetim vardır ve pandemiye karşı mücadelede sınırlı bir sorumluluk durumu mevcuttur.

Covid-19 Krizinin Ulus Altı Yönetimlerin Mali Yapısı Üzerine Etkileri: Genel Çıkarımlar

Öncelikle incelenen ülkeler bazında standart bir ulus altı yönetim yapısının bulunmadığını ifade etmek gerekmektedir. Benzer bir değerlendirme, ulus altı yönetimlerin finansman yapısı için de geçerlidir. Pandemi sürecinde temel olarak ulus altı yönetimlerin finansmanı üzerine asimetrik etki beş faktörden kaynaklanmıştır. Bunlar (OECD/UCLG, 2022a: 21, OECD, 2020b: 16);

1. Yerelleşmenin derecesi ve özellikle harcama sorumluluklarının tahsisi (örneğin sağlık, sosyal koruma, ekonomik kalkınma vb.).

2. Ulus altı yönetim gelirlerinin özellikleri ve bu gelirlerin ekonomik şoklara ve dalgalanmalara (örneğin, ekonomik aktivite ve tüketimdeki durma nedeniyle vergi gelirindeki, kullanıcı harçları ve ücretlerindeki düşüşler) karşı ne ölçüde hassas olduğu ve politika kararlarına (örneğin muafiyetler, yürürlükten kaldırma, erteleme) ne ölçüde duyarlı olduğu konusu.

3. Pandemi öncesi mali sağlık veya finansal koşullar (bütçe dengesi ve borç durumu, nakit ve rezerv seviyeleri).

4. Mali esnekliğin derecesi, başka bir deyişle, ulus altı yönetimlerin olağanüstü stresi absorbe etme ve dış finansmana erişmek ve acil ihtiyaçları karşılamak için hem harcamalarını hem de gelirlerini ayarlama kabiliyeti.

5. Yönetimin üst düzeylerinden gelen destek politikalarının kapsamı ve etkinliği ile eşitleme veya dayanışma mekanizmalarının varlığıdır.

Anlatılanlar kapsamında Covid-19 sürecinin ulus altı yönetimlere mali etkisine dair genel tespitler şöyle özetlenebilir (OECD/UCLG, 2022b: 6-10);

- Kentsel ve kırsal bölgeler, başkentler, metropol alanlar, büyük ve küçük belediyeler ve kırsal alanların tümü pandemiden farklı düzeylerde etkilenmiştir. Coğrafi konumları, küresel değer zincirlerine katılımları ve ticarete konu olan sektörlerle olan açıklıkları ile yerel finansman profili, Covid-19 virüsüne ait etkilerin boyutunu ve doğasını belirlemiştir (OECD, 2020b: 4, European Committee of the Regions, 2021: 9). Örneğin, İspanya ve İtalya'da kıyı bölgelerinin kamu maliyesi, iç bölgelere kıyasla, seyahat kısıtlamaları ve otellerin kapatılması nedeniyle yoğun bir darbe almış, bu durum yerel gelirlerin ana kaynaklarından biri olan turist akışını azaltmıştır.

- Pandemi, çok seviyeli yönetim sistemlerinin ortaya çıkan krizleri ve riskleri daha iyi yönetebilmeleri için nasıl reformlar yapılacağı konusundaki tartışmaları tetiklemiştir. Çünkü son derece yerelleşmiş sistemler; önemli koordinasyon zorlukları nedeniyle baskı altına alınırken, yüksek düzeyde merkezileştirilmiş

sistemler; yerel düzeyde denemeler yapmak için esneklik ve manevra alanı eksikliğiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu kapsamda pandemi, kriz yönetimi için etkili bir yönetimler arası koordinasyonun önemini yeniden vurgulamıştır.

- Covid-19 salgını, birçok ulus altı hükümetin, eş zamanlı olarak artan harcamalar ve düşen gelirlerden oluşan makas etkisini farklı derecelerde deneyimlemesine yol açmıştır. Merkezi hükümetlerin yerel finansmanı desteklediği ülkelerde ise makas etkisi azalmış veya telafi edilmiştir. Makas etkisinin boyutu birkaç faktöre bağlıdır. Bunlar; harcama sorumlulukları ve bunları yerine getirecek kaynaklar, gelir kaynaklarının çeşitlilik ve istikrar derecesi, salgın öncesinde her bir ulus altı yönetimin mali sağlığı, mali kuralların esnekliği veya askıya alınması ve eşitleme politikaları gibi dayanışma mekanizmalarının kapsamıdır (European Committee of the Regions, 2021: 7).

- Daha yerelleşmiş ülkelerde Covid-19 nedeniyle ulus altı harcamalar artmıştır. Ülkeler arasında farklılık gösterse de 61 ülkede ulus altı harcamalar reel olarak %2.6 yükselmiştir. Yerel sorumlulukların yeniden merkezileştirilmesi ise ulus altı harcamaların azalması gibi bir durumu beraberinde getirebilir. Kısaca hizmet/harcama sorumluluklarının hangi seviye tarafından üstlenildiği önemlidir. Harcamaların arttığı kategori, cari harcamalar alanıdır. Cari transferler, cari sosyal harcamalar ve sübvansiyonlarda (Covid-19 ile mücadele harcamaları, genel olarak kamu harcaması artışına neden oldu) artış gözlenmiştir. Sermaye harcamalarında (özellikle doğrudan yatırımlar) ise sabit kalma veya azalma durumları söz konusudur.

- Covid-19 salgınının ulus altı yönetim harcamaları üzerindeki etkisini azaltmak için kredi faizleri gibi harcama maliyetlerini desteklemek, borçların geri ödenmesi konusunda kolaylıklar sağlamak ve ulus altı birimlere aktarılan harcama sorumluluklarını hafifletmek gibi adımlar atılmıştır. Ayrıca bazı OECD ve AB ülkelerinde mali kurallar gevşetilmiş ve Covid-19 ile ilgili harcama sınırlamaları kaldırılmıştır.

- Çok sayıda ülkede pandemi döneminde ulus altı gelir azalış göstermiştir. Ancak etkinin kapsamı, özellikle merkezi/federal hükümetlerin ulus altı finansmanı desteklemek için müdahale etme kapasitesine bağlı olarak, ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Birçok ülkede vergiler, kullanıcı harçları, ücretler, fiziksel ve finansal varlıklardan elde edilen gelirlerde düşüş, yönetimler arası transferlerdeki artış, acil durum ve tazminat fonlarının desteğiyle telafi edilmiştir (GSYH düşüşleri de gelir artışı gibi bir etki meydana getirmiştir) (OECD, 2020b: 25). Bazı ülkelerde yer alan eşitleme ve istikrar mekanizmaları da Covid-19'un ulus altı yönetimler arasındaki farklılaşan etkisini hafifletmiştir. Esnek ve etkili yatay veya dikey eşitleme mekanizmaları, krizin bölgesel olarak farklılaşan etkisinin azaltılmasına yardımcı olmuştur. Birçok ülkede eşitleme mekanizmalarının etkinleştirilmesi, salgının ulus altı yönetimler arasındaki heterojen etkisini hafifletmiştir (Avusturya, Almanya, İsviçre vb.). Ancak eşitleme formüllerine bağlı olarak eşitleme mekanizmaları her zaman beklenen etkileri yaratmamaktadır. Ekonomik faaliyetlerdeki gidişata duyarlı ve konjonktür yanlısı mekanizmaların etkisi sınırlı olmaktadır.

- Çeşitli gelir kalemlerinde yaşanan düşüşte, karantina ve kısıtlama tedbirleri nedeniyle ekonomik ve ticari faaliyetlerin yavaşlaması veya durması, hane halklarını veya işletmeleri desteklemek amacıyla tahsil edilmesi gereken gelirlerde indirim yapılması, tahsilatın ötelenmesi ve tahsilat yapılmaması gibi faktörler de etkilidir.

- Borçlanma kurallarının pandemi öncesinde mali durumu iyi olmayan ulus altı yönetimlerde kısa ve uzun vadeli ihtiyaçların giderilmesi için gevşetildiği ifade edilebilir. Özellikle mali durumu iyi olmayan ülkeler başta olmak üzere doğal olarak borçlanmanın arttığı görülmektedir. Ancak bazı ülkelerde kredi limitlerinin oluşturulması, sermaye piyasasına erişim ve uzun vadeli borçlanma imkanları ile belediye likitide imkanlarının gelişmesi gibi faktörler, borç yükünün azalmasını sağlamıştır.

- Ulusaltı yönetimler, teşvik fonlarını alan ve mekan odaklı iyileşme politikaları oluşturan birimler olarak Covid-19 ile mücadelede anahtar bir rol üstlenmişlerdir. Özellikle köklü ulus altı yönetim geleneğine sahip AB ülkelerinde söz konusu durum daha belirgin bir şekilde görülmektedir.

- Covid-19 salgını merkezi yönetim ve ulus altı yönetim ilişkilerinin yeniden düşünülmesi konusunda bir farkındalık oluşturmıştır. Ulus altı seviyede esnekliği ve direnci artırmak için sorumluluklar ile kaynaklar arasında bir uyumluluk olması gerektiği görülmüştür. Belirtilen uyumluluk sağlam bir ulus altı finans sisteminin anahtarıdır. Çeşitli kalemlerden oluşan gelir yapısının krizlerle mücadele katkı sunduğu ve kamusal hizmetlerin devamlılığını sağladığı (devredilen yetkiler ve öncelikli amaçlar için transferler başta olmak üzere) söylenebilir.

- Ulus altı yönetimleri sonraki dışsal şoklara hazırlamak için mali alanı yeniden düzenlemek önemlidir. Ulus altı finansman sistemi elden geçirilmeli, özel ve ekstrem durumlar için istikrar fonları oluşturulmalıdır. İlgili fonlar büyüme dönemlerinde artmalı, mali baskının hissedildiği anda kurtarıcı rolü üstlenmelidir (Japonya, Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi). Hatta mali alanın daraldığı ve baskının arttığı dönemlerde nitelikli altyapı yatırımlarını finanse etmek için ulus altı yönetimlerin dış finansman kaynaklarına erişimi ve özel sektör ile işbirliği de sağlanmalıdır.

- Birçok ülkede, güvenilir veriler konusunda sorunlar bulunmaktadır. Veri sorunu giderilirse, ulus altı yönetimlerin mali durumu hakkında daha rasyonel değerlendirmeler yapmak mümkün olacaktır. Ancak öncelikle Afrika, Asya-Pasifik, Latin Amerika ve Karayipler bölgesinde yer alan pek çok ülkede, ulus altı yönetim finansmanına dair veriler düzenli olarak güncellenmemektedir. Ayrıca verilere erişilmesi zor ve çoğunlukla kamuya açık değildir.

- Son olarak örneklem kapsamındaki bazı ülkelerde ulus altı yönetimler açısından reform çalışmaları dururken, bazılarında tekrar güçlendirilmiş çalışmalar başlatılmıştır.

Sonuç

Covid-19 pandemisi ile mücadelede en önemli aktörlerden biri ulus altı yönetimlerdir. Ulus altı yönetimler; yerel düzeyde sağlık, ulaşım, eğitim, eğlence ve kültür, ekonomi ve ticaret, turizm, sosyal yardım ve sokak hayvanları gibi birçok alanda farkındalık oluşturacak uygulamalarla, ulusal düzeyde alınan önlemleri destekleyici ve tamamlayıcı aktif bir mücadele örneği sergilemiştir.

Yaşanan pandemi nedeniyle incelenen bölgelerde (Avrasya ile Latin Amerika ve Karayipler bölgesi dışında) ulus altı seviyede genel olarak; kamu harcamalarının artışı ve bütçe içi değişim yaşandığı şeklinde bir çıkarım yapılabilir. Bütçe içi değişimde özellikle sağlık hizmetleri ve sosyal harcamalarda görülen artış, ağırlıklı olarak yatırım harcamalarında yaşanan azalış ile telafi edilmeye çalışılmıştır. Kamu harcamaları artan veya stabil kalan bölge ülkelerinde, merkezi transferler ile azalan gelirin finanse edildiği görülmektedir. Aynı zamanda harcamalar; kamusal hizmet sorumluluğunu hangi düzeyin üstlendiğine, ulus altı yönetim düzeylerine, ulus altı birimlerin bulunduğu yerin ekonomik yapısına, coğrafi konumuna ve büyüklüğüne göre değişebilmektedir.

Covid-19 pandemisinden dolayı birçok alanda ekonomik aktiviteler durmuş ve yavaşlamıştır. Bu nedenle vergi dahil birçok gelir türünün tahsilatı azalmış ve ekonomik-mali teşvik paketleri kapsamında tahsil edilmesi gereken gelir kaynakları ileri tarihlere ertelenmiştir. Söz konusu durum kamu gelirlerinin azalışına neden olmuştur. Afrika, Latin Amerika ve Karayipler, Asya-Pasifik bölgelerinde ulus altı yönetimler genellikle gelir düşüşü sorunu ile yüzleşmişlerdir. Kuzey Amerika, Avrupa, Avrasya, Orta Doğu ve Batı Asya bölgelerindeki ülkelerde yer alan ulus altı yönetimler de benzer bir gelir baskısı yaşamışlardır. Ancak yaşanan baskı, özellikle merkezi yönetimden gelen transferler ile ortadan kaldırılmış, genellikle gelir azalışı tamamen telafi edilmiş ve hatta gelirler artış göstermiştir.

Kamu gelirlerinde görülen azalış ve kamu harcamalarında pandemi kaynaklı etkilerle görülen artışın temel sonucu bütçe açığı (makas etkisi) ve borçlanma artışıdır. Fakat ulus altı yönetimlerin merkezi transferlere bağımlı finansman yapısı, pandemi ile mücadele görevinin merkezi seviyede gerçekleşmesi, ulus altı yönetimlerin azalan gelirinin büyük oranda merkezi transferler ile telafi edilmesi, bütçe açığı etkisinin sınırlı düzeyde kalması veya merkezi yönetime aktarılmasına neden olmuştur. Doğal olarak söz konusu süreç borçlanma konusundaki mali baskıyı da hafifletmiştir. Bölgeler incelediğinde borçlanma konusundaki genel eğilim; borçlanmaya dair verilerin yetersiz olduğu, verilerine ulaşılan ülkelerde ise ağırlıklı olarak borçlanma oranlarında artış görüldüğü ve borçlanmaya dair kuralların gevşetildiği yönündedir.

Genel geçer standart bir etki yönü olmadığı ve ulus altı seviyede beklenen mali etkinin ülkelerin (daha özelde ulus altı yönetimlerin) kendine özgü koşullarına (kriz öncesi mali durum, ulus altı yönetimlerin finansman yapısı ve pandemi ile mücadeledeki görev ağırlığı, yerleşme düzeyi, coğrafi konum, ulus altı yönetimlerin bulunduğu bölgenin ekonomik yapısı, ulus altı yönetim düzeyleri,

merkezi transferlerin eşitleme-dengeleme gücü vb.) göre değiştiğini söylemek mümkündür.

Bu süreçte genel olarak, ulus altı yönetimlerin finansmanını desteklemeye yönelik müdahale tedbirleri dört ana grupta sınıflandırılabilir. Bunlar: gelir yönlü önlemler, harcama yönlü önlemler, mali yönetim tedbirleri ve mali kurallar ile borçlar konusundaki önlemlerdir (kısa ve uzun vadeli ihtiyaçlar için borcun kullanımını kolaylaştıracak önlemler dahil). Gelir yönlü tedbirler ile mali kurallar ve borçlarla ilgili tedbirler en sık uygulanan yöntemler gibi görünse de mali yönetimi iyileştirmeye yönelik tedbirler de oldukça yaygındır (OECD/UCLG, 2022a: 22, OECD, 2020b: 52).

Ulus altı yönetimler; 2008 Küresel Krizi, gelecekte de devam edeceği öngörülen doğal afetler (seller, deprem, pandemi vb.), büyümedeki yavaşlamaların yanı sıra enflasyon artışlarının söz konusu olduğu önemli bir belirsizlik ortamında artan ithalat fiyatları ve faiz oranları, daha yüksek bütçe açıkları ve daha büyük borç faturalarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Ukrayna-Rusya savaşının da etkili olduğu bu süreç, ulus altı yönetimleri mali açıdan olumsuz etkilemekte ve temel altyapı faaliyetlerinin yapılma olasılığını azaltmaktadır. Bu yüzden finansal açıdan dayanıklılığı ve direnci artırmak gerekmektedir. Söz konusu gereklilik açısından yatay ve dikey eşitleme-dengeleme mekanizmaları, önceliklerle uyumlu merkezi transferler ve görev-gelir arası uyum önem arz etmektedir. Ayrıca gelirin çeşitli kalemlerden oluşması; riski dağıtmaya, dış şoklara dayanma yeteneğinin gelişmesine ve kriz esnasında bile kamusal hizmetlerin devamlılığını sağlama adına zaruridir. Mali kurallar, stratejik kurtarma planlarının oluşturulması, gelir kaynaklarının çeşitliliği, kamu-özel sigorta planları gibi uygulamalar ulus altı düzeyde mali dayanıklılığı geliştirme açısından oldukça önemlidir (OECD/UCLG, 2022a: 22-23).

Peer-Review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Finansal Destek: Yazar finansal destek beyan etmemiştir.

Kaynakça / References

Acar, A. C. (2020). Effects of COVID-19 Crisis on Employment and Working Arrangements. Muzaffer Şeker, Ali Özer, Cem Korkut (Ed), Reflections on the Pandemic in the Future of the World (pp.463-488), Turkish Academy of Sciences Publications, Ankara.

Ayrançöl, Z., Tekdere, M. ve Tekdere M. (2021). Mahalli İdare Harcamalarının Karşılaştırılması ve Analizi: OECD ve Türkiye. Maliye Araştırmaları Dergisi, 7(2), 29-64.

Baş, K. ve Sur, H. (2023). Covid-19 Sağlık Krizinin Ülkelerin Sağlık Sistemleri Üzerine Etkisi; Küresel Sağlık Sistemleri Boyutuyla Bir Değerlendirme. ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi, 8(1), 105-113.

Bakırtaş, İ. ve Ozan, E. C. (2021). Covid-19'un Ekonomik Etkileri Üzerine Genel Bir İnceleme. Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13(4), 59-74.

Bekaroğlu, E. ve Yılmaz, T. (2020). Covid-19 ve Psikolojik Etkileri: Klinik Psikoloji Perspektifinden Bir Derleme. Nesne Dergisi, 8(18), 573-584.

Çelik, Ş. Ç. (2022). Covid-19 Pandemisi Sonrasında Maliye Politikaları Uygulamaları: Türkiye Özelinde Bir Değerlendirme, Maruf İktisat İslam İktisadi Araştırmaları Dergisi, 2(1), 04-27.

Demir, B. ve Ateş, H. (2023). Covid-19 Pandemisinin Bireysel ve Sosyal Etkileri. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 11(34), 242-259.

Eryüzlü, H. (2020). COVID-19 Ekonomik Etkileri ve Tedbirler: Türkiye'de "Helikopter Para" Uygulaması. Ekonomi Maliye İşletme Dergisi, 3(1), 10-19

European Committee of the Regions: blomeyer & sanz, Commission for Economic Policy, CSES, t33 Srl, Alessandrini, M., Kubeková, V., Bosch Chen, I., & Fiorillo, F. (2021). Local and regional finances in the aftermath of COVID-19, European Committee of the Regions.

Güler, B. (2020). İdarenin Covid-19 Pandemisine İlişkin Sokağa Çıkma Yasağı Kararlarının Kanuni İdare İlkesi Kapsamında Değerlendirilmesi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(38), 180-201.

Güner, K. C. (2021). Koronavirüs (Covid-19) Pandemisi ve Uygulanan Mali Tedbirlerin Değerlendirilmesi. Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi, 3(1), 84-95.

Işıklı, S. (2020). Covid-19 Salgını'nın Psikolojik Sonuçları ve Etkili Başa Çıkma Yöntemleri. Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü, Ankara.

McKibbin, W. and Fernando, R. (2023). The global economic impacts of the Covid-19 pandemic. Economic Modelling, Volume 129, 1-18.

Kocagöz, A. ve Gencel, U (2023). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Uygulanan Maliye Politikaları: Seçilmiş Ülke Örnekleri. Journal of Current Debates in Social Sciences, 6 (2), 198-229.

Marangoz, M. ve Kırılı Özen, E. (2021). Covid-19 Pandemi Sürecinin Farklı Alanlarda Dijitalleşmeye Etkileri: Kavramsal Bir Değerlendirme. Hitit Ekonomi ve Politika Dergisi, 1(1), 54-68.

- Nalbantoğlu, C. B. (2021). Covid-19 Sürecinin Dijital Dönüşüme Etkileri. *Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences*, 7(4), 13-18.
- OECD (2020a). The impact of the COVID-19 crisis on regional and local governments: Main findings from the joint CoR-OECD survey. OECD Regional Development Papers.
- OECD (2020b). The territorial impact of COVID-19: Managing the crisis across levels of government. OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19), OECD Publishing, Paris.
- OECD/UCLG (2019). 2019 Report of the World Observatory on Subnational Government Finance and Investment – Country Profiles
- OECD/UCLG (2022a). 2022 Synthesis Report World Observatory on Subnational Government Finance and Investment, OECD Publishing, Paris.
- OECD/UCLG (2022b). 2022 Synthesis Report of the World Observatory on Subnational Government Finance and Investment – Highlights.
- Özyer, Y. (2021). Covid-19 Salgın Döneminde Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının Geliştirilmesi ve Bağışıklığın Güçlendirilmesi, Müslüm Toptan ve Mahmut Ülger (Ed), Covid-19'un Sistemik Etkileri ve Bağışıklığın Önemi içinde (ss. 87-110), İKSAD Yayınları, Ankara.
- Özyıldırım, B., Sandıklı, B., Balcı Yapalak, A. N., Acar, C. ve Türkoğlu, S. N., (2021). Covid-19 Pandemisinin Epidemiyolojisi ve Pandeminin Halk Sağlığı Üzerindeki Etkileri. Ramazan Özdemir, Teoman Aydın ve Özlem Su Küçük (Ed), Covid-19 Pandemisinde Hastalık / Hastane Yönetimi içinde (ss. 73-88), İstanbul Bezmialem Vakıf Üniversitesi Yayınları.
- Pınar, A. (2022). Covid-19 Küresel Salgınının Ekonomik Etkileri. Funda Kocaay (Ed), Covid-19 Pandemisinin Olumlu ve Olumsuz Etkileri içinde (ss. 209-230), Medipol Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 52.
- Rakıcı, C. ve Aktuğ, M., (2021). Covid-19'un Küresel Mali Yansımaları ve Yeni Servet Vergisi Tartışmaları. Hasan Çebi Bal (Ed), Covid-19 Genel Salgın Sürecinin Sosyoekonomik Etkileri içinde (ss.157-186), Nobel Yayınevi, Ankara.
- Sağlık Bakanlığı (2020). Covid-19: Genel Bilgiler, Epidemiyoloji ve Tanı. Bilimsel Danışma Grubu Çalışması, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Shangguan, Z., Wang, M. Y., & Sun, W. (2020). What Caused the Outbreak of COVID-19 in China: From the Perspective of Crisis Management. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(9), 3279.
- Soysal, M. (2023). Covid-19 Tedbirleri Nedeniyle İdarenin Sorumluluğu ve Salgın Koşullarının Mücbir Sebep Kapsamında Değerlendirilmesi. *Kırıkkale Hukuk Mecmuası*, 3(1), 79-107.

Steytler, N. (2022). How federations combat Covid-19, Ed: Nico Steytler, Comparative Federalism And Covid-19-Combating The Pandemic. First published, Taylor & Francis Group.

Tatar, B. Ç., Sipahioğlu, O., Açıklan, B. ve Karaoğlu, B. (2022). Covid-19 Pandemi Sürecinin Yiyecek-İçecek Sektörüne Etkileri. Funda Kocaay (Ed), Covid-19 Pandemisinin Olumlu ve Olumsuz Etkileri içinde (ss. 149-178), Medipol Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 52.

Taymaz, E. (2020). Covid-19'un İktisadi Etkileri. Covid-19 Pandemisi: Altıncı Ay Değerlendirme Raporu, Türk Tabipler Birliği. ss. 662-671.

Tekdere, M. ve Çadırcı, B. D. (2022). OECD Üyesi Ülkelerin Yerel Vergi Yapıları Üzerine Bir İnceleme. Ersan Öz, Şehnaz Altunakar Mercan, Selçuk Buyrukoğlu ve Hüseyin Kutbay (Ed), Vergi ve Sosyoekonomik Göstergeler Çerçevesinde OECD içinde (ss. 674-700), Ekin Yayınevi.

Tresbesch, C., Konradt, M., Ordonez, G. And Herrera, H. (2020). The political consequences of the Covid pandemic: Lessons from cross-country polling data. <https://cepr.org/voxeu/columns/political-consequences-covid-pandemic-lessons-cross-country-polling-data> (Erişim tarihi: 10.02.2025)

Tükel, R. (2020). Covid-19 Pandemi Sürecinde Ruh Sağlığı. Türk Tabipleri Birliği/ Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu, 617-628

URL-1: <https://data.who.int/dashboards/covid19/cases?n=c> (Erişim tarihi: 24.04.2025)

URL-2: <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66113/covid-19.html> (Erişim tarihi: 16.01.2025)

URL-3: <https://covid19.saglik.gov.tr/tr-66300/covid-19-nedir-.html> (Erişim tarihi: 04.02.2025)

URL-4: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200322M1.pdf> (Erişim tarihi: 07.02.2025)

URL-5: <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/dso-kovid-19un-uluslararası-halk-sagligi-acil-durumu-sona-erdi/2890213> (Erişim tarihi: 07.02.2025)

URL-6: <https://www.sng-wofi.org/country-profiles/> (Erişim tarihi: 01.05.2024)

Ünal, N. (2022). Pandemide Sosyal Hayat ve Aile Yaşamı. Funda Kocaay (Ed), Covid-19 Pandemisinin Olumlu ve Olumsuz Etkileri, Medipol Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 52, ss. 45-68.

Ünüvar, İ. ve Aktaş, H. (2022). Dünya'da ve Türkiye'de Covid-19 Pandemisinin Ekonomik Etkileri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 25 (1), 124-140.

World Bank (2022). World Development Report 2022: Finance for an Equitable Recovery. Washington, DC: World Bank.

Yıldırım, Y. ve Akbaş, Z. (2023). Covid-19 Pandemisine Verilen Tepkiler Siyasi Tutuma Göre Farklılaşıyor mu?. Akademik İncelemeler Dergisi, 18(2), 489-517.

Yığman, F. (2022). Pandemi Sürecinde Bireysel ve Toplumsal Psikoloji. Funda Kocaay (Ed), Covid-19 Pandemisinin Olumlu ve Olumsuz Etkileri, Medipol Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 52, ss. 69-90.